

เครือญาติ

กระบวนการของครอบครัวที่ก่อให้เกิดความเป็นญาติ (Kinship and the Family Process)

ความจริงของชีวิตอย่างหนึ่งก็คือ คนเรามีโอกาสที่จะเป็นสมาชิกของครอบครัว ได้ถึงสองครอบครัวด้วยกัน ครอบครัวแรกที่คนเราทุกคนต้องเป็นสมาชิกอยู่ก็คือครอบครัวที่เราถือกำเนิดขึ้นมา ในครอบครัวแบบนี้เราเข้าเป็นสมาชิกด้วยการเป็นลูก¹ ตั้งแต่เกิดมาโดยอัตโนมัติ เนื่องจากครอบครัวนี้เป็นครอบครัวดั้งเดิมของเราจึงเรียกครอบครัวนี้ว่าครอบครัวดั้งเดิม (family of origin) หรืออาจเรียกว่า family of orientation ก็ได้ เพราะเป็นครอบครัวที่มีบิดามารดาซึ่งเป็นผู้ให้กำเนิดเรามานั้นจะเป็นผู้ให้การอบรมเลี้ยงดูสั่งสอนให้ลูก ๆ ใญ่ถึงและปฏิบัติตามระเบียบแบบแผน ประเพณีและวัฒนธรรมต่าง ๆ ของสังคมเพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมนั้นร่วมกันคนอื่น ๆ ได้ ในการศึกษาครั้งนี้เราจะเรียกครอบครัวที่เราถือกำเนิดมานี้ว่าครอบครัวดั้งเดิม (family of origin) เพียงอย่างเดียวเท่านั้น ในครอบครัว เช่นนี้ ลูก ๆ เกิดมาจากสายโลหิตของบิดามารดา เพราะฉะนั้นบิดามารดาและบุตรจึงเป็นญาติกันโดยการสืบสายโลหิต เรียกว่าเป็น "ญาติร่วมสายโลหิต (consanguineal kin)"¹ ต่อกัน

นอกจากครอบครัวที่เราถือกำเนิดมาแล้ว เมื่อเราเติบโตขึ้นมาพอสมควร เราจะมีโอกาสสร้างครอบครัวของเราขึ้นมาเองอีกครอบครัวหนึ่ง ครอบครัวใหม่นี้โดยทั่วไปแล้วจะสร้างขึ้นมาก็ได้โดยการที่ชายและหญิงคู่หนึ่งได้มาแต่งงานกัน² เนื่อง

¹ สนิท สมักรการ, มีเงินก็นับว่านงมีทองก็นับว่าพี่: ระบบครอบครัวและเครือญาติของไทย, หน้า 8.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 9.

จากครอบครัวที่สร้างขึ้นใหม่ที่มีรากฐานมาจากการแต่งงานกันจึงเรียกครอบครัวแบบนี้อาจารย์ว่าครอบครัวแต่งงาน (family of marriage) หรืออาจจะเรียกว่า ครอบครัวก่อตั้ง (family of procreation) ก็ได้ด้วยเหตุที่คนที่แต่งงานแล้วจะกลายมาเป็นสมาชิกของครอบครัวในฐานะที่เป็นบิดามารดาและกลายมาเป็นผู้ให้กำเนิดสมาชิกใหม่ให้กับสังคม ในการศึกษาครั้งนี้ เราจะเรียกครอบครัวที่สร้างขึ้นมาโดยการแต่งงานนี้ว่าครอบครัวแต่งงาน (family of marriage) เพียงอย่างเดียวเท่านั้น ในครอบครัวแบบนี้คู่สมรสคือสามีและภรรยาจะมาเป็นญาติกันโดยการสมรส (affinal kin) และจะเป็นญาติกับบุตร ๆ โดยทางสายเลือด (consanguineal kin)

ครอบครัวแต่งงาน (family of marriage) โดยตัวของมันเองแล้วตั้งขึ้นมาโดยการที่ชายและหญิงคู่หนึ่งได้มาแต่งงานกัน แต่ก่อนที่ชายและหญิงจะมาแต่งงานกันนั้นต่างฝ่ายต่างก็เคยเป็นสมาชิกของครอบครัวดั้งเดิม (family of origin) และเคยมีญาติพี่น้องของตนมาก่อนแล้ว เพราะฉะนั้นการที่ชายและหญิงมาแต่งงานกันจึงทำให้คนในอย่างน้อยสามครอบครัวคือ ครอบครัวดั้งเดิม (family of origin) ของสามี ครอบครัวดั้งเดิม (family of origin) ของภรรยา และครอบครัวแต่งงาน (family of marriage) ของสามีและภรรยาที่มีความสัมพันธ์ต่อกัน ทำให้เกิดกลุ่มทางเครือญาติที่กว้างไกลออกไปกว่าญาติภายในครอบครัวของคู่สมรสเอง

การหน้าที่ของเครือญาติ (Functions of kinship)

ในสังคมตะวันตกสมัยก่อนโดยเฉพาะอย่างยิ่งสังคมเกษตรกรรม บุคคลที่เป็นญาติพี่น้องกันจะรวมกันอยู่เป็นครอบครัวใหญ่ ในครอบครัวเช่นนั้นเครือญาติจะมีการหน้าที่ที่สำคัญมากในด้านการเป็นหน่วยของการผลิตทางเศรษฐกิจ การอบรมศึกษา การประกอบพิธีกรรมทางศาสนา การควบคุมทางสังคม การให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ทั้งในยามปกติรวมไปถึงยามเจ็บไข้ได้ป่วยและประสบเหตุร้ายต่าง ๆ ดังที่กล่าวมาแล้วในบทนำ

สำหรับในสังคมปัจจุบัน แม้ว่าญาติพี่น้องจะแยกย้ายกระจัดกระจายออกไปอาศัยอยู่ห่างไกลกันมากกว่าเดิมเมื่อเปรียบเทียบกับสมัยก่อนก็ตาม เครือญาติก็ยังคงมี

การหน้าที่สำคัญอยู่ Turner¹ เขียนใน Family Interaction ถึงการหน้าที่ของ
 เครือญาติในสังคมเมืองไว้ว่า เครือญาติในสังคมเมืองปัจจุบันยังคงมีการหน้าที่ที่สำคัญ
 อยู่ในด้านการให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน รวมไปถึงการให้ความเป็นมิตรต่อกัน การ
 หน้าที่เหล่านี้เกิดขึ้นมาได้ก็เพราะครอบครัวที่เป็นญาติพี่น้องกัน เคยมีความสัมพันธ์ต่อกัน
 มาก่อน แม้วาชายและหญิงคู่หนึ่งที่แต่งงานกันแล้วจะแยกย้ายมาจากครอบครัวดั้งเดิม
 (family of origin) ของตนแล้วก็ตาม ความสัมพันธ์ที่เคยมีต่อกันในระหว่างครอบครัว
 ครอบครัวใหม่กับครอบครัวเก่าจะนำไปสู่การติดต่อเยี่ยมเยียนไปมาหาสู่กันและให้ความ
 ช่วยเหลือซึ่งกันและกันในระหว่างครอบครัวของคนที่แต่งงานออกไปแล้วกับครอบครัว
 ของบิดามารดาและพี่น้องของตน ซึ่งเคยอยู่รวมครอบครัวเดียวกันมาก่อน การติดต่อ
 ช่วยเหลือกันนี้จะเกิดขึ้นทั้งในยามปกติยามวิกฤติและยามที่มีความต้องการจำเป็นต่าง ๆ
 นอกจากญาติสนิทในครอบครัวแต่งงาน (family of marriage) และครอบครัวดั้ง
 เดิม (family of origin) จะมีความสัมพันธ์ติดต่อช่วยเหลือกันแล้ว เครือญาติที่
 กว้างไกลออกไปกว่านั้นก็อาจจะมาความสัมพันธ์ต่อกันได้ในรูปของการให้ความเป็น
 มิตรและให้ความช่วยเหลือแก่กัน เช่น ลูกพี่ลูกน้องอาจกลายเป็นเพื่อนกัน ลูกอาจหา
 งานให้หลานทำ เป็นต้น การติดต่อช่วยเหลือกันในระหว่างบุคคลที่เป็นญาติกันจะช่วยทำให้
 คนในกลุ่มนั้นรู้จักสนิทสนมคุ้นเคยและเป็นมิตรต่อกันมากยิ่งขึ้น นอกจากนั้นเครือญาติยัง
 มีการหน้าที่ในการให้ความร่วมมือในการมาประกอบพิธีกรรมร่วมกันซึ่งจัดขึ้นมาในโอกาส
 พิเศษต่าง ๆ เช่น งานวันเกิด งานแต่งงาน งานศพ และงานอื่น ๆ ที่เปลี่ยนแปลงไป
 ตามขั้นตอนของชีวิต (rites of passage) งานที่จัดขึ้นมาในครอบครัวของบุคคล
 ใดบุคคลหนึ่งซึ่งเป็นสมาชิกของกลุ่มเครือญาตินั้นล้วนแต่เป็นการเปิดโอกาสให้ญาติพี่น้อง
 ของทั้งสองฝ่ายได้มาร่วมตัวกัน ซึ่งจะแสดงให้เห็นถึงความสมัครสมานร่วมใจกันสามัคคี
 ของคนที่เป็ญาติพี่น้องกัน อีกทั้งยังเป็นงานที่เปิดโอกาสให้ญาติห่าง ๆ ได้มารู้จักกันและ
 เป็นทางนำไปสู่การเยี่ยมเยียนติดต่อช่วยเหลือกันในโอกาสต่อไป

¹Ralph H. Turner, Family Interaction, pp. 422-433.

ที่กล่าวมาข้างต้นเป็นการหน้าที่ของเครือข่ายที่มีอยู่ในสังคมตะวันตก โดยเฉพาะอย่างยิ่งสหรัฐอเมริกา สำหรับในสังคมไทยโดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมชนบทที่คนไทยส่วนใหญ่ยังมีอาชีพทำการเกษตรอยู่นั้น เครือข่ายจะมีการหน้าที่ที่สำคัญไม่น้อยไปกว่าการหน้าที่ของเครือข่ายในสังคมตะวันตกสมัยก่อนเลย การหน้าที่ที่เคยปรากฏและยังปรากฏอยู่ได้แก่การหน้าที่ในการให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการผลิตทางเศรษฐกิจ ตลอดจนจนถึงการแลกเปลี่ยนเครื่องมือเครื่องใช้ที่จะนำมาใช้ในการเกษตร การหน้าที่ในการให้การอบรมเลี้ยงดูแก่บุคคลที่เป็นญาติตั้งแต่เด็กจนกระทั่งเติบโตเป็นผู้ใหญ่ให้มีความรู้ในด้านต่าง ๆ นับตั้งแต่เรื่องความประพฤติไปจนถึงความรู้ทางด้านวิชาชีพ และการหน้าที่ในการให้ความช่วยเหลือแก่บุคคลที่เป็นญาติที่จัดงานขึ้นมาในโอกาสพิเศษต่าง ๆ เช่น งานวันเกิด งานบวช งานแต่งงาน งานศพ และอื่น ๆ การหน้าที่เหล่านี้ล้วนแต่มีผลดีในแง่ที่ทำให้เกิดความรู้สึกอบอุ่นและมีความมั่นคงทางด้านจิตใจ

ส่วนในสังคมสมัยใหม่โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมเมือง การหน้าที่ของเครือข่ายได้จำกัดขอบเขตแคบเข้ามา แต่ก็ยังคงมีการหน้าที่ที่สำคัญอยู่ในด้านการให้ความเป็นมิตร การติดต่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และการประกอบพิธีกรรมร่วมกันซึ่งเป็นการหน้าที่ที่ไม่แตกต่างไปจากการหน้าที่ที่มีอยู่ในสังคมตะวันตกเลย การวิจัยแหล่งสลัมในเขตกรุงเทพฯ พบว่า คนที่อพยพจากชนบทเข้ามาอาศัยอยู่ในแหล่งสลัมในเขตกรุงเทพฯ ยังคงมีการติดต่อกับญาติพี่น้องของตนทั้งที่อาศัยอยู่ในเขตกรุงเทพฯ และชนบท อีกทั้งยังมีการแลกเปลี่ยนความช่วยเหลือซึ่งกันและกันในระหว่างบุคคลที่เป็นญาติพี่น้องกันในยามที่ครอบครัวต้องประสบกับความทุกข์ยากหรือมีปัญหาคอรัวที่เกิดขึ้นมาจากการที่หัวหน้าครอบครัวต้องออกจากงาน ว่างาน เจ็บป่วย หรือถึงแก่ความตาย ซึ่งล้วนแต่เป็นภาวะที่ก่อให้เกิดปัญหาทางด้านเศรษฐกิจและสังคมแก่ครอบครัวที่ประสบกับภาวะเช่นนั้น ความช่วยเหลือที่ให้แก่กันอาจออกมาในรูปของการให้ยืมเงินโดยไม่คิดดอกเบี้ย หรือการช่วยเหลือเลี้ยงดูเด็กให้ในขณะที่ภรรยาหัวหน้าครอบครัวต้องออกไปทำงานนอกบ้าน¹ นอกจากนั้นยังเป็น

¹Prasert Yamklinfung, et al. Social Development in Peri-Urban Areas : A study of the Needs and Problems of Children and Youth in 4 Slums in Bangkok, pp. 144-149.

ที่ปรากฏในสังคมเมืองอีกว่าคนชั้นสูงมักจะนิยมอยู่รวมกันเป็นครอบครัวใหญ่หรือไม่กี่
 สร้างบ้านหลาย ๆ หลังรวมอยู่ในบริเวณเดียวกัน ญาติพี่น้องจะมีการติดต่อช่วยเหลือ
 กันอย่างใกล้ชิด ที่สำคัญที่จะเว้นกล่าวเสียมิได้คือ ญาติพี่น้องที่ไม่ได้ออกไปทำงานนอก
 บ้านจะมีความสำคัญมากในด้านการให้ความช่วยเหลือในการดำเนินงานบ้านและ
 เลี้ยงดูเด็กให้กับคนอื่นที่ออกไปทำงานนอกบ้าน¹

การศึกษาเรื่องเครือญาติในบทนี้จะเป็นการศึกษาถึงการหน้าที่ในสองประการ
 ควบคู่กัน ประการแรกคือการติดต่อ และประการที่สองคือการช่วยเหลือซึ่งกันและกันใน
 ระหว่างผู้ให้สัมพันธกับญาติพี่น้องในครอบครัวดั้งเดิม (family of origin)
 นอกจากนี้จะมีการกล่าวถึงญาติพี่น้องอื่น ๆ ที่กว้างไกลออกไปกว่านั้นเพียงเล็กน้อย:
 เท่านั้น

การหน้าที่ทางด้านการติดต่อ

การติดต่อกับครอบครัวดั้งเดิม

ในสังคมตะวันตกสมัยก่อน บุคคลจะมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องใกล้ชิดกับญาติ
 พี่น้องมาก ญาติพี่น้องร่วมสายโลหิตจะมารวมกันอยู่ในครัวเรือนเดียวกันหรือไม่ก็อาศัย
 อยู่ใกล้กันทำให้มีการติดต่อพบปะกันระหว่างบุคคลที่เป็นญาติพี่น้องกันเป็นประจำทุก
 วันและวันละหลาย ๆ ครั้ง ในสังคมปัจจุบันโดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมเมืองที่มีการ
 พัฒนาอุตสาหกรรมครอบครัวในเมืองมักเป็นครอบครัวเดี่ยวที่แยกตัวออกไปจากญาติพี่
 น้อง จนมีผู้หลงผิดคิดว่าครอบครัวในเมืองเป็นครอบครัวเดี่ยวที่แยกตัวไกลเดี่ยวไปจาก
 ญาติพี่น้องที่เคยอาศัยอยู่ในครอบครัวดั้งเดิม (family of origin) เดียวกันมา
 ก่อนและจะไม่มีมีการติดต่อกันเลยในระหว่างบุคคลที่เป็นญาติพี่น้องที่กว้างไกลออกไปกว่า
 ญาติภายในครอบครัวเดี่ยวของตน ความเข้าใจผิดเช่นนี้นำไปสู่ความคิดโต้แย้งและ
 การศึกษาเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างเครือญาติภายในเขตเมืองต่าง ๆ อย่างมาก

¹ ประเสริฐ แยมกลิ่นฟู้ง, "ครอบครัวในสังคมไทย," หน้า 11.

มายังที่กล่าวมาแล้วในหน้า แที่จริงแล้ว แมว่าชายและหญิงจะแต่งงานแยกออกไป
 จากครอบครัวดั้งเดิม (family of origin) ของแต่ละฝ่ายไปสร้างครอบครัวแต่ง
 งาน (family of marriage) ของตนขึ้นมาใหม่แล้วก็ตาม และแมว่าความสัมพันธ์
 ที่ชายและหญิงที่แต่งงานแล้วพึงจะมีต่อบิดามารดาและพี่น้องในครอบครัวดั้งเดิม
 (family of origin) ของตนจะเป็นความสัมพันธ์ลำดับที่สองรองมาจากความ
 สัมพันธ์ภายในครอบครัวใหม่ของตนก็ตาม ชายและหญิงก็ยังคงมีการติดต่อกันมาหาสู่
 กับญาติพี่น้อง เช่น บิดา มารดา และพี่น้องของตนที่เคยอยู่ในครอบครัวดั้งเดิม
 (family of origin) ศึกษากันมาก่อนตามแต่โอกาสที่มีอยู่และเหมาะสม

สำหรับในสังคมไทย ญาติพี่น้องที่เคยอยู่ในครอบครัวดั้งเดิม (family of
 origin) ศึกษากันมาก่อนจะมีความรู้สึกรักใคร่คิดถึงห่วงใยและอื่น ๆ ผูกพันกันอย่าง
 แน่นแฟ้นและลึกซึ้ง ความรู้สึกเหล่านี้เกิดขึ้นมาได้ก็เพราะบิดามารดาเคยเป็นผู้ให้ความ
 รักความอบอุ่น การอบรมเลี้ยงดู การศึกษาตลอดไปจนถึงการตอบสนองความต้องการ
 จำเป็นต่าง ๆ แก่บุตร พี่น้องก็เคยกินนอนเที่ยวเล่นและพึ่งพาอาศัยกันมาก่อน ในครอบครัว
 ดั้งเดิม (family of origin) นั้นเอง จะทำให้เรามีความรู้สึกมีความผูกพันติด
 อยู่กับญาติพี่น้องโดยบิดามารดาจะอบรมสั่งสอนให้เรามีค่านิยมของความกตัญญูต่อกัน
 ความกตัญญูคือ รู้จักบุญคุณของผู้ที่เคยกระทำดีต่อเรา และกตเวทิต่อ หาทองตอบแทน
 บุญคุณของผู้ที่กระทำดีต่อเราอีกทั้งยังสั่งสอนให้เรามีค่านิยมของการเคารพผู้มีอาวุโสโดยเฉพาะ
 อย่างยิ่งญาติผู้ใหญ่ เช่น บิดา มารดา ปู่ ย่า ตา ยาย สำหรับบิดามารดาแล้ว เราถือ
 ว่าเป็นบุพพการีที่จะต้องให้ความเคารพยกย่องรักใคร่และดูแลเอาใจใส่เป็นพิเศษ
 นอกจากนั้นญาติผู้ใหญ่ยังสอนให้เรารู้จักรักที่รักน้อง คอยให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลแก่กัน
 เพราะฉะนั้นจึงเป็นเรื่องที่แน่นอนเหลือเกินว่าความสัมพันธ์ที่เคยมีต่อกันมาก่อน รวมไปถึง
 ถึงค่านิยมและความคิดความเชื่อที่ได้รับมาจากการอบรมสั่งสอนของญาติผู้ใหญ่ในเรื่อง
 ที่เกี่ยวกับญาติพี่น้องจะยังคงทำให้คนที่แต่งงานออกไปแล้วมีการติดต่อกับคนในครอบครัว
 ดั้งเดิม (family of origin) ของตน ส่วนรูปแบบของการติดต่อกันจะเป็น
 อย่างไรนั้นเราจะได้นำมาพิจารณากันต่อไป

การศึกษาการหน้าที่ของเครือญาติในส่วนที่เกี่ยวกับการติดต่อกับญาติพี่น้อง .
 ในส่วนนี้จะเป็นการศึกษาถึงการติดต่อกันในระหว่างครอบครัวแต่งงาน (family of marriage) ของผู้ให้สัมภาษณ์กับครอบครัวดั้งเดิม (family of origin) ของทั้งสองฝ่ายโดยจะแยกศึกษาเป็นการติดต่อกับบิดามารดา และการติดต่อกับพี่น้องที่อยู่ภายนอกครอบครัวของผู้ให้สัมภาษณ์ และเป็นการศึกษาถึงการติดต่อกันแบบเห็นหน้ากัน (face-to-face) ในสองกรณีด้วยกันคือ 1. ผู้ให้สัมภาษณ์พบกับญาติภายนอกครอบครัวของตนมานานแล้วหรือยัง 2. ปกติผู้ให้สัมภาษณ์พบกับญาติภายนอกครอบครัวของตนบ่อยหรือไม่ ในทั้งสองกรณีนั้นเราจะวัดโดยนับจากวันสัมภาษณ์ย้อนไป ในกรณีที่พบกับญาติมานานมาแล้วหรือยังนั้น วิธีที่ว่าพบกันเมื่อไม่นานมานี้จะหมายถึงพบกันยังไม่เกินกว่า 1 เดือน และพบกันมานานมาแล้วจะหมายถึงพบกันเกินกว่าเดือนขึ้นไปแล้ว ส่วนในกรณีที่ถามว่าปกติพบกับญาติบ่อยหรือไม่นั้นคำตอบที่ได้มาถ้าเป็นพบกันบ่อยจะหมายถึง พบกันเดือนละครั้งหรือมากกว่า ส่วนพบกันไม่บ่อยจะหมายถึงพบกันน้อยกว่าเดือนละครั้ง ในการติดต่อกันนั้น เราต้องการทราบวาระยะทางไกลไกลระหว่างที่อยู่อาศัยของผู้ให้สัมภาษณ์กับญาติพี่น้องจะมีผลต่อการติดต่อกันหรือไม่เวลานานมานี้และนานมาแล้วหรือไม่ และต้องการทราบวาระยะทางไกลไกลระหว่างที่อยู่อาศัยของผู้ให้สัมภาษณ์กับญาติพี่น้องจะมีผลต่อการติดต่อบ่อยและไม่บ่อยหรือไม่ ในกรณีที่ผู้ให้สัมภาษณ์และญาติพี่น้องอาศัยอยู่ใกล้กัน จะหมายถึงผู้ให้สัมภาษณ์และญาติพี่น้องอาศัยอยู่ในเขตกรุงเทพฯด้วยกัน ส่วนในกรณีที่ผู้ให้สัมภาษณ์และญาติพี่น้องอาศัยอยู่ห่างไกลกัน จะหมายถึงผู้ให้สัมภาษณ์อาศัยอยู่ในเขตกรุงเทพฯ แต่มีญาติพี่น้องอาศัยอยู่นอกเขตกรุงเทพฯ

1. การติดต่อกับบิดามารดาที่อาศัยอยู่ภายนอกครอบครัวของผู้ให้สัมภาษณ์

บิดามารดาอาศัยอยู่ที่ไหน ? เราต้องการทราบว่าผู้ให้สัมภาษณ์อาศัยอยู่ไกลหรือห่างไกลจากบิดามารดาและระยะทางระหว่างที่อยู่อาศัยของผู้ให้สัมภาษณ์กับที่อยู่อาศัยของบิดามารดาจะมีผลต่อการติดต่อกันในแง่การติดต่อมานานแล้วหรือยัง และติดต่อกันบ่อยหรือไม่อย่างไร จึงได้ทำการสอบถามถึงที่อยู่อาศัยของบิดามารดา

ในการสำรวจหัวหน้าครอบครัว 100 คน พบว่าหัวหน้าครอบครัว 37 คน
 เท่านั้นที่ยังมีบิดาที่ยังมีชีวิตอยู่และบิดาทั้งหมด 37 คนนี้ไม่ได้อาศัยอยู่ในบ้านเดียวกัน
 กับหัวหน้าครอบครัว และหัวหน้าครอบครัว 66 คนมีมารดาที่ยังมีชีวิตอยู่ มารดา 2 คน
 อาศัยอยู่ในบ้านเดียวกันกับหัวหน้าครอบครัว อีก 64 คนอาศัยอยู่ที่อื่น ส่วนการศึกษา
 ภรรยาหัวหน้าครอบครัว 100 คนพบว่า ภรรยาหัวหน้าครอบครัว 56 คนมีบิดาที่ยังมี
 ชีวิตอยู่ บิดา 2 คนอาศัยอยู่ในบ้านเดียวกับภรรยาหัวหน้าครอบครัว อีก 54 คนอาศัย
 อยู่ที่อื่น และภรรยาหัวหน้าครอบครัว 74 คนมีมารดาที่ยังมีชีวิตอยู่ มารดา 8 คน
 อาศัยอยู่ในบ้านเดียวกับผู้ให้สัมภาษณ์ อีก 66 คน อาศัยอยู่ที่อื่น การศึกษาที่อยู่อาศัยของ
 บิดามารดาที่อยู่ภายนอกครอบครัวของผู้ให้สัมภาษณ์ในครั้งนี้พบว่า บิดามารดาของทั้ง
 หัวหน้าครอบครัวและภรรยาหัวหน้าครอบครัวมากกว่าครึ่งอาศัยอยู่ที่ต่างจังหวัด
 (ตารางที่ 11 และตารางที่ 12) ซึ่งแสดงให้เห็นว่าในขณะที่ทำการสำรวจคณะชุมชน
 คลองจั่นอยู่นั้น บิดามารดาและบุตรที่แต่งงานแล้วส่วนใหญ่จะอาศัยอยู่ห่างไกลกัน การที่
 บิดามารดาและบุตรอาศัยอยู่ห่างไกลกันเป็นผลมาจากการพัฒนาอุตสาหกรรมและการกลาย
 กลายเป็นเมืองรวมถึงการเป็นศูนย์กลางแห่งความเจริญในด้านต่าง ๆ เช่น การ
 ศึกษา การอุตสาหกรรม การพาณิชย์กรรม การคมนาคม และอื่น ๆ ของกรุงเทพฯ
 สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนเป็นสิ่งดึงดูดให้คนต่างจังหวัดทำการย้ายถิ่นเข้ามาอาศัยอยู่ในเขต
 กรุงเทพฯ เพื่อแสวงหาโอกาสจากความเจริญทางด้านต่าง ๆ ที่มีอยู่มากมายนั้น
 จากการศึกษาของเราพบว่า หัวหน้าครอบครัวร้อยละ 74 และภรรยาหัวหน้าครอบครัว
 ร้อยละ 76 เกิดที่ต่างจังหวัดแล้วทำการย้ายถิ่นเข้ามาทำงานทำหรือเรียนหนังสือต่อ
 ที่กรุงเทพฯ ผู้ที่เข้ามาเรียนต่อเมื่อสำเร็จการศึกษาแล้วก็ทำงานทำทำงานและแต่ง
 งานอยู่ในเขตกรุงเทพฯ เรื่อยมา ทำให้มีที่อยู่อาศัยอยู่ห่างไกลจากบิดามารดาของตน

ตารางที่ 11 ที่อยู่อาศัยของบิดาจำแนกตามเพศของผู้ให้สัมภาษณ์

ที่อยู่อาศัยของบิดา	หัวหน้าครอบครัว (ร้อยละ)	ภรรยาหัวหน้าครอบครัว (ร้อยละ)
ในเขตกรุงเทพฯ	21.6	31.5
ต่างจังหวัด	78.4	66.6
ต่างประเทศ	-	1.9
รวมร้อยละ	<u>100</u>	<u>100</u>
จำนวน	37	54

ตารางที่ 12 ที่อยู่อาศัยของมารดาจำแนกตามเพศของผู้ให้สัมภาษณ์

ที่อยู่อาศัยของมารดา	หัวหน้าครอบครัว (ร้อยละ)	ภรรยาหัวหน้าครอบครัว (ร้อยละ)
ในเขตกรุงเทพฯ	46.9	40.9
ต่างจังหวัด	53.1	59.1
รวมร้อยละ	<u>100</u>	<u>100</u>
จำนวน	64	66

การศึกษาเรื่องที่อยู่อาศัยของบิดาและมารดา รวมถึงที่อยู่อาศัยของผู้ให้
 สัมภาษณ์ ทำให้เรากันพบถึงรูปแบบของการเลือกที่อยู่อาศัยภายหลังการแต่งงานของ
 ครอบครัวตัวอย่างที่อาศัยอยู่ในคณะชุมชนคลองจั่น ดังกล่าวมาแล้วว่าในการศึกษา
 ครั้งนี้เราพบว่า มีเพียงไม่กี่ครอบครัวเท่านั้นเองที่มีบิดาหรือมารดาของสามีหรือ
 ภรรยาอาศัยอยู่ด้วย บิดามารดาส่วนใหญ่ไม่ได้อาศัยอยู่ในบ้านเดียวกันกับผู้ให้สัมภาษณ์
 แสดงให้เห็นว่าครอบครัวในคณะชุมชนคลองจั่นส่วนใหญ่เป็นครอบครัวที่ไม่ได้อาศัย
 อยู่กับครอบครัวดั้งเดิม (family of origin) ของสามีซึ่งเป็นแบบที่เรียกว่า
 patrilocal และไม่ได้อาศัยอยู่กับครอบครัวดั้งเดิม (family of origin)
 ของภรรยาซึ่งเป็นแบบที่เรียกว่า matrilocal หากแต่เป็นครอบครัวที่แยกตัวออก
 มาจากครอบครัวดั้งเดิม (family of origin) ของทั้งสามีและภรรยาซึ่งเป็น
 แบบที่เรียกว่า neolocal การเลือกที่อยู่อาศัยจะขึ้นอยู่กับสถานที่ทำงาน ความ
 สะดวกสบายในการคมนาคม ความน่าอยู่อาศัยของสถานที่ รวมถึงความสามารถ
 ในการที่จะเช่าและเช่าซื้อบ้านได้มากกว่าที่จะคำนึงถึงความต้องการที่จะอยู่ใกล้กับ
 ญาติของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งจริงอยู่แม่จะพบในการศึกษาครั้งนี้ว่า มารดาหัวหน้าครอบครัว
 2 คน บิดาของภรรยาหัวหน้าครอบครัว 2 คน และมารดาของภรรยาหัวหน้าครอบครัว
 8 คน อาศัยอยู่ในบ้านเดียวกับผู้ให้สัมภาษณ์ 11 ครอบครัวจาก 12 ครอบครัวที่
 มีบิดาหรือมารดาอาศัยอยู่ด้วยก็ยังเป็นครอบครัวที่แยกตัวมาจากครอบครัวดั้งเดิม
 (family of origin) ของสามีและภรรยา เพียงแต่รับเอาบิดาหรือมารดาของ
 สามีหรือภรรยาเข้ามาอาศัยอยู่ด้วยเท่านั้นเอง มีเพียง 1 ใน 12 ครอบครัวเท่า
 นั้นเองที่เป็นครอบครัวแต่งงาน (family of marriage) ที่อาศัยอยู่กับครอบครัว
 ดั้งเดิม (family of origin) ของฝ่ายภรรยาซึ่งเป็นแบบที่เรียกว่า matrilocal
 เพราะฉะนั้นจากครอบครัวตัวอย่าง 100 ครอบครัวที่ศึกษามา เราพอจะสรุปผล
 ของการเลือกที่อยู่อาศัยภายหลังการแต่งงานได้ว่า คู่สมรส 1 คู่ อาศัยอยู่กับครอบ
 ครัวดั้งเดิมของฝ่ายหญิงซึ่งเป็นแบบที่เรียกว่า matrilocal ครอบครัวนี้เป็นครอบครัว
 ที่อาศัยอยู่ในเรือนแถวมีอาชีพรับจ้างซักรีด นอกจากจะมีมารดาซึ่งเป็นหม้ายอาศัย
 อยู่ด้วยแล้วเรายังพบว่า มียายและพี่สาวของภรรยาหัวหน้าครอบครัวที่เป็นหม้ายอาศัย

อยู่อีกด้วย ดูสมรสอีก 99 คู่ แยกครอบครัวออกมาจากครอบครัวของบิดามารดาซึ่งเป็นแบบที่เรียกว่า neolocal ลักษณะของการแยกครอบครัวออกมาจะมีอยู่ 3 ลักษณะ คือ

1. หัวหน้าครอบครัวและภรรยาหัวหน้าครอบครัวแยกครอบครัวออกไปอยู่กันตามลำพังทันทีภายหลังการแต่งงาน เราพบดูสมรสที่เริ่มตนชีวิตการแต่งงานแบบนี้ถึง 78 คู่ด้วยกัน

2. หัวหน้าครอบครัวและภรรยาหัวหน้าครอบครัวอาศัยอยู่กับครอบครัวดั้งเดิม (family of origin) ของภรรยาไประยะหนึ่ง แล้วจึงแยกครอบครัวเป็นอิสระในภายหลัง เราพบดูสมรส 12 คู่เริ่มตนชีวิตแต่งงานภายในบ้านบิดามารดาของภรรยาหัวหน้าครอบครัวก่อนแล้วจึงแยกครอบครัวเป็นอิสระในระยะต่อมา ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในครอบครัวดั้งเดิมของภรรยาจะแตกต่างกันไปในแต่ละครอบครัว แต่เฉลี่ยแล้วประมาณ 4 ปี สาเหตุที่ต้องอยู่ร่วมกับครอบครัวดั้งเดิมของฝ่ายหญิงไปก่อนก็เพราะดูสมรสยังไม่มีที่อยู่อาศัยเป็นของตนเองรวมไปถึงความต้องการที่จะประหยัดค่าใช้จ่ายด้วย

3. หัวหน้าครอบครัวและภรรยาหัวหน้าครอบครัวอาศัยอยู่กับครอบครัวดั้งเดิมของสามีไประยะหนึ่งแล้วจึงแยกครอบครัวเป็นอิสระในภายหลัง เราพบว่าดูสมรส 9 คู่เริ่มตนชีวิตแต่งงานภายในบ้านบิดามารดาของหัวหน้าครอบครัว ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในบ้านบิดามารดาของหัวหน้าครอบครัวแตกต่างกันไปในแต่ละครอบครัว แต่เฉลี่ยแล้วประมาณ 3 ปี หลังจากนั้นแล้วจึงแยกครอบครัวอยู่เป็นอิสระ สาเหตุที่ต้องอยู่ร่วมกับครอบครัวดั้งเดิมของฝ่ายชายไปก่อนก็เช่นเดียวกับที่ต้องอาศัยอยู่กับบิดามารดาของฝ่ายหญิงไปก่อน กล่าวคือเพราะยังไม่มีที่อยู่อาศัยเป็นของตนเอง และต้องการที่จะประหยัดค่าใช้จ่ายนั่นเอง

ติดต่อกับบิดามารดามานานแล้วหรือยัง ? นับจากวันสัมภาษณ์ขึ้นไปเราอาจทราบได้ว่า ผู้ให้สัมภาษณ์มีการติดต่อกับบิดามารดาของตนหรือไม่ และติดต่อกัน

มานานแล้วหรือยังได้จากคำถามที่ว่า "ท่านพบกับบิดาของท่านครั้งสุดท้ายเมื่อไร ?" และ "ท่านพบกับมารดาของท่านครั้งสุดท้ายเมื่อไร ?" เราพบว่าแม่ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่จะแต่งงานแยกครอบครัวมาจากครอบครัวของบิดามารดาของตนแล้วก็ตาม ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่ก็ยังคงมีการติดต่อกับบิดาและมารดาของตนเมื่อไม่นานมานี้เอง

เราได้ทำการวิเคราะห์การติดต่อแบบพบปะเห็นหน้ากัน (face-to-face) ระหว่างผู้ให้สัมภาษณ์กับบิดาและหรือมารดาที่ยังมีชีวิตอยู่และไม่ได้อาศัยอยู่ในบ้านเดียวกันกับผู้ให้สัมภาษณ์ โดยวิเคราะห์หัวหน้าครอบครัว 37 คนและภรรยาหัวหน้าครอบครัว 54 คนในการติดต่อกับบิดาที่ยังมีชีวิตอยู่และไม่ได้อาศัยอยู่กับผู้ให้สัมภาษณ์ และวิเคราะห์หัวหน้าครอบครัว 64 คน และภรรยาหัวหน้าครอบครัว 66 คนในการติดต่อกับมารดาที่ยังมีชีวิตอยู่และไม่ได้อาศัยอยู่กับผู้ให้สัมภาษณ์ เราพบว่าประมาณครึ่งหนึ่งของหัวหน้าครอบครัวและเกือบครึ่งหนึ่งของภรรยาหัวหน้าครอบครัวมีการติดต่อกับบิดาครั้งสุดท้ายเมื่อยังไม่เกินเดือน ประมาณสองในสามของหัวหน้าครอบครัวและมากกว่าครึ่งของภรรยาหัวหน้าครอบครัวมีการติดต่อกับมารดาของตนครั้งสุดท้ายไม่เกินเดือน (ตารางที่ 13) ซึ่งแสดงให้เห็นว่าครอบครัวแต่งงาน (family of marriage) ส่วนใหญ่ของไทยเราไม่ได้เป็นครอบครัวเดี่ยวที่แยกตัวออกไปอยู่โดดเดี่ยวโดยไม่มี การติดต่อกับบิดามารดาในครอบครัวดั้งเดิม (family of origin) ของตนเลยซึ่งตรงกับการค้นพบของ Sussman และ Litwak ในประเทศสหรัฐอเมริกาและ Young และ Willmott ในประเทศอังกฤษตามที่กล่าวมาแล้วในบทนำ

ตารางที่ 13 การติดต่อกับบิดาและหรือมารดาจำแนกตามเพศของผู้ให้
สัมภาษณ์

พบกันครั้งหลังสุด	ร้อยละที่พบกับบิดา		ร้อยละที่พบกับมารดา	
	หัวหน้าครอบครัว	ภรรยาหัวหน้าครอบครัว	หัวหน้าครอบครัว	ภรรยาหัวหน้าครอบครัว
ยังไม่เกินเดือน	51.4	48.2	67.2	59.1
เกินกว่าเดือน	48.6	51.8	32.8	40.9
รวมร้อยละ	100	100	100	100
จำนวน	37	54	64	66

ตัวเลขในตารางที่ 13 อาจทำให้เกิดความเข้าใจผิดได้ เพราะมองดูคล้ายกันว่าหัวหน้าครอบครัวและภรรยาหัวหน้าครอบครัวมีการติดต่อกับมารดาเมื่อไม่นานมานี้มากกว่าที่จะมีการติดต่อกับบิดา แต่เนื่องจากตัวเลขในตารางที่ 13 เป็นตัวเลขที่ได้มาจากการสัมภาษณ์หัวหน้าครอบครัวและภรรยาหัวหน้าครอบครัวที่มีบิดาและหรือมารดาที่ยังมีชีวิตอยู่ หมายความว่าผู้ให้สัมภาษณ์บางคนมีเฉพาะบิดาที่ยังมีชีวิตอยู่ บางคนมีเฉพาะมารดาที่ยังมีชีวิตอยู่ บางคนมีทั้งบิดาและมารดาที่ยังมีชีวิตอยู่ โดยผู้ให้สัมภาษณ์ที่มีเฉพาะบิดาที่ยังมีชีวิตอยู่และผู้ให้สัมภาษณ์ที่มีเฉพาะมารดาที่ยังมีชีวิตอยู่มีจำนวนมากกว่าผู้ให้สัมภาษณ์ที่มีทั้งบิดาและมารดาที่ยังมีชีวิตอยู่ จึงทำให้ไม่อาจทราบได้ว่าหัวหน้าครอบครัวและภรรยาหัวหน้าครอบครัวมีการติดต่อกับบิดาและมารดาของตนแตกต่างกันหรือไม่ และหัวหน้าครอบครัวกับภรรยาหัวหน้าครอบครัวมีพฤติกรรมในการติดต่อกับบิดาและมารดาแตกต่างกันหรือไม่ เพื่อให้ทราบคำตอบของปัญหานั้นเราจะได้ทำการทดสอบต่อไปในตารางที่ 15

ในการติดต่อกับบิดาและหรือมารดานั้น นอกจากจะตามผู้ให้สัมภาษณ์ว่า

พบกันครั้งสุดท้ายเมื่อไร ? แล้ว เรายังถามต่อไปว่าพบกันครั้งสุดท้ายที่ไหน ? เราพบว่าผู้ให้สัมภาษณ์ประมาณครึ่งหนึ่งจะพบกับบิดาและหรือมารดาที่บ้านของบิดามารดา และมากกว่าหนึ่งในสามจะพบกับบิดาและหรือมารดาที่บ้านของตนเองเมื่อบิดาและหรือมารดา มาเยี่ยมที่บ้านของผู้ให้สัมภาษณ์ (ตารางที่ 14)

ตารางที่ 14 สถานที่พบกับบิดาและหรือมารดาจำแนกตามเพศของผู้ให้สัมภาษณ์

สถานที่พบกับบิดามารดาครั้งสุดท้าย	ร้อยละที่พบกับบิดา		ร้อยละที่พบกับมารดา	
	หัวหน้าครอบครัว	ภรรยาหัวหน้าครอบครัว	หัวหน้าครอบครัว	ภรรยาหัวหน้าครอบครัว
บ้านผู้ให้สัมภาษณ์	37.8	44.4	40.6	42.4
บ้านของบิดามารดา	62.2	50.0	50.0	50.0
ที่อื่น	-	5.6	9.4	7.6
รวมร้อยละ	100	100	100	100
จำนวน	37	54	64	66

เพื่อให้ทราบว่าหัวหน้าครอบครัวและภรรยาหัวหน้าครอบครัวมีการติดต่อกับบิดาและมารดาแตกต่างกันหรือไม่ เราได้ทำการศึกษาหัวหน้าครอบครัว 28 คน และภรรยาหัวหน้าครอบครัว 41 คน ซึ่งเป็นผู้ที่มีบิดาและมารดาที่ยังมีชีวิตอยู่ทั้งคู่ บิดามารดาอาศัยอยู่ด้วยกันและไม่ได้อาศัยอยู่ในบ้านเดียวกันกับผู้ให้สัมภาษณ์ เราพบว่า หัวหน้าครอบครัวและภรรยาหัวหน้าครอบครัวมีการติดต่อกับบิดาและมารดาของตนเมื่อไม่นานมานี้ไม่แตกต่างกัน กล่าวคือหัวหน้าครอบครัวร้อยละ 60.7 มีการติดต่อกับบิดาและมารดาของตนเมื่อยังไม่เกินเดือน และภรรยาหัวหน้าครอบครัวร้อยละ 56.1 มีการติดต่อกับบิดาและมารดาของตนเมื่อยังไม่เกินเดือน แต่มีความแตกต่าง

ระหว่างหัวหน้าครอบครัวและภรรยาหัวหน้าครอบครัวในการติดต่อกับบิดาและมารดาของตนโดยหัวหน้าครอบครัวร้อยละ 60.7 มีการติดต่อกับบิดาและมารดาของตนเมื่อยังไม่เกินเดือนซึ่งมากกว่าการที่ภรรยาหัวหน้าครอบครัวร้อยละ 56.1 มีการติดต่อกับบิดาและมารดาของตนเมื่อยังไม่เกินเดือน (ตารางที่ 15)

ตารางที่ 15 การติดต่อกับบิดาและมารดาจำแนกตามเพศของผู้ให้สัมภาษณ์

พบกันครั้งสุดท้าย	ร้อยละที่พบกับบิดา		ร้อยละที่พบกับมารดา	
	หัวหน้าครอบครัว	ภรรยาหัวหน้าครอบครัว	หัวหน้าครอบครัว	ภรรยาหัวหน้าครอบครัว
ยังไม่เกินเดือน	60.7	56.1	60.7	56.1
เกินกว่าเดือน	39.3	43.9	39.3	43.9
รวมร้อยละ	100	100	100	100
จำนวน	28	41	28	41

คนในสังคมไทยส่วนใหญ่มีความเชื่อกันว่าบุตรชายสนิทกับมารดาและบุตรหญิงสนิทกับบิดา แต่ผลจากการศึกษาของเราในตารางที่ 15 กลับพบว่าหัวหน้าครอบครัวไม่ได้มีการติดต่อกับมารดาของตนมากไปกว่าบิดา และภรรยาหัวหน้าครอบครัวก็ไม่ได้มีการติดต่อกับบิดาของตนมากไปกว่ามารดาเลย ซึ่งผลการศึกษานี้ไม่ได้สนับสนุนแนวความคิดและความเชื่อของคนทั่วไป ตัวเลขในตารางที่ 15 นี้ อาจจะไม่มีความหมายก็ได้ เพราะตัวอย่างมีจำนวนน้อย ตัวอย่างจำนวนน้อยนี้อาจก่อให้เกิดความคลาดเคลื่อนในผลของการศึกษา ถ้ามีการใช้กลุ่มตัวอย่างขนาดใหญ่ขึ้น ผลการวิจัยอาจมีความคลาดเคลื่อนน้อยลงมีความถูกต้องมากขึ้น และอาจพบว่าผลการวิจัยแตกต่างไปจากการค้นพบในครั้งนี้

ในการติดต่อกับบิดาและมารดาครั้งหลังสุดนั้น เราพบว่าหัวหน้าครอบครัวประมาณสองในสามและภรรยาหัวหน้าครอบครัวประมาณครึ่งหนึ่งเป็นผู้ไปเยี่ยมบิดาและมารดาของตนที่บ้านของบิดามารดา (ตารางที่ 16)

ตารางที่ 16 สถานะที่พบกับบิดาและมารดาจำแนกตามเพศของผู้ให้

สัมภาษณ์

สถานที่พบกับบิดามารดา ครั้งหลังสุด	ร้อยละที่พบกับบิดา		ร้อยละที่พบกับมารดา	
	หัวหน้า ครอบครัว	ภรรยา หัวหน้าครอบครัว	หัวหน้า ครอบครัว	ภรรยา หัวหน้าครอบครัว
บ้านผู้ให้สัมภาษณ์	32.1	43.9	35.7	43.9
บ้านของบิดามารดา	67.9	51.2	64.3	51.2
ที่อื่น	-	4.9	-	4.9
รวมร้อยละ	100	100	100	100
จำนวน	28	41	28	41

สิ่งที่เราพบในการวิเคราะห์ครั้งนี้ก็คือผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่คือมากกว่าครึ่งมีการติดต่อกับบิดาและมารดาเมื่อยังไม่เกินเดือน (ตารางที่ 15) และในการติดต่อกันนั้นผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่คือมากกว่าครึ่งหนึ่งของผู้ให้สัมภาษณ์จะเป็นผู้ไปเยี่ยมเยียนบิดาและมารดาที่บ้านของบิดามารดา (ตารางที่ 16) ซึ่งแสดงว่าผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่ยังคงมีการติดต่อกับบิดามารดาของตนเมื่อไม่นานมานี้เอง

การที่หัวหน้าครอบครัวและภรรยาหัวหน้าครอบครัวยังคงมีการติดต่อกับบิดาและมารดาในครอบครัวดั้งเดิมของตนอีกเมื่อไม่นานมานี้ทั้งที่แต่งงานแยกครอบครัวมาแล้วนั้นคงเนื่องมาจากการที่เรามีค่านิยมที่จะต้องให้ความเคารพดูแลเอาใจใส่ต่อบิดามารดาและคอยหาโอกาสตอบแทนบุญคุณของบิดามารดาให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ อันเป็นค่านิยมที่ได้รับมาจากการอบรมสั่งสอนและปลูกฝังมาจากครอบครัวตั้งแต่วัยเด็ก เป็นต้นมารวมถึงความรักความคิดถึงความห่วงใย และความรู้สึกอื่นๆที่บิดามารดาและ

บุตรมีต่อกันอย่างลึกซึ้งและแน่นแฟ้นด้วย

เราพบว่าผู้ให้สัมภาษณ์กับบิดาและหรือมารดาจะมีการติดต่อกันเมื่อไม่นานมานี้หรือนานมาแล้ว จะขึ้นอยู่กับระยะทางระหว่างผู้ให้สัมภาษณ์กับบิดาและหรือมารดา ซึ่งหมายความว่าถ้าผู้ให้สัมภาษณ์อาศัยอยู่ใกล้กับบิดาและหรือมารดา ผู้ให้สัมภาษณ์จะพบกับบิดาและหรือมารดาเมื่อไม่นานมานี้ แต่ถ้าผู้ให้สัมภาษณ์อาศัยอยู่ห่างไกลจากบิดาและหรือมารดา ผู้ให้สัมภาษณ์ก็จะพบกับบิดาและหรือมารดาเมื่อนานมาแล้ว (ตารางที่ 17 ตารางที่ 18 ตารางที่ 19 และตารางที่ 20) เราพบว่าบิดามารดาและบุตรยังอาศัยอยู่ใกล้กันเท่าไรก็จะยิ่งไปมาหาสู่กันได้ง่ายยิ่งขึ้นเท่านั้นและในทางตรงกันข้ามบิดามารดาและบุตรยังอาศัยอยู่ห่างไกลกันเท่าไรก็จะยิ่งไปมาหาสู่กันได้ยากยิ่งขึ้นเท่านั้น บิดามารดาและบุตรที่อาศัยอยู่ใกล้กันคืออาศัยอยู่ในเขตกรุงเทพฯ ด้วยกันก็มีโอกาสมากที่จะพบกันได้เมื่อไม่นานมานี้ เพราะอาจมีการเดินทางไปมาหาสู่เยี่ยมเยียนกันภายหลังจากเวลาเลิกงานหรือในวันหยุดงาน ส่วนบิดามารดาและบุตรที่อาศัยอยู่ห่างไกลกัน คือผู้ให้สัมภาษณ์มีบิดาและหรือมารดาอาศัยอยู่ที่ต่างจังหวัด การเดินทางไปมาหาสู่กันอาจจะต้องใช้เวลาเป็นวันหรือมากกว่าวัน ซึ่งเป็นการยากที่จะให้ผู้ให้สัมภาษณ์ซึ่งมีวันหยุดงานเพียงหนึ่งหรือสองวันเดินทางไปเยี่ยมเยียนบิดาและหรือมารดาซึ่งอาศัยอยู่ในที่ห่างไกลได้ในเร็ววันนี้ และในทางกลับกันก็เป็นการยากที่จะให้บิดาและหรือมารดาซึ่งอาจจะมียุมากแล้วเดินทางไปมาหาสู่เยี่ยมบุตรเสมอ ๆ ได้

ตารางที่ 17 ระยะของการติดต่อจำแนกตามระยะทางระหว่างหัวหน้า
ครอบครัวกับบิดา

ระยะทางระหว่างหัวหน้าครอบครัวกับบิดา	ระยะของการติดต่อ	
	ยังไม่เกินเดือน	เกินกว่าเดือน
ไกล	7	1
ใกล้	12	17

$$\chi^2 = 5.3 ; \alpha = .05$$

จากการทดสอบทางสถิติด้วย χ^2 - test พบว่าระยะทางไกลใกล้ระหว่าง
หัวหน้าครอบครัวกับบิดากับระยะของการติดต่อเมื่อยังไม่เกินเดือนและเกินกว่าเดือนมี
ความสัมพันธ์กันที่ $\alpha = .05$

ตารางที่ 18 ระยะของการติดต่อจำแนกตามระยะทางระหว่างหัวหน้า
ครอบครัวกับมารดา

ระยะทางระหว่างหัวหน้าครอบครัวกับมารดา	ระยะของการติดต่อ	
	ยังไม่เกินเดือน	เกินกว่าเดือน
ไกล	26	4
ใกล้	17	17

$$\chi^2 = 9.7 ; \alpha = .05$$

จากการทดสอบทางสถิติด้วย χ^2 - test พบว่าระยะทางไกลใกล้ระหว่าง
หัวหน้าครอบครัวกับมารดากับระยะของการติดต่อเมื่อยังไม่เกินเดือนและเกินกว่าเดือน
มีความสัมพันธ์กันที่ $\alpha = .05$

ตารางที่ 19 ระยะของการติดต่ोजำแนกตามระยะทางระหว่างภรรยา
หัวหน้าครอบครัวกับบิดา

ระยะทางระหว่างภรรยาหัวหน้าครอบครัวกับบิดา	ระยะของการติดต่อ	
	ยังไม่เกินเดือน	เกินกว่าเดือน
ไกล	16	1
ใกล้	10	27

$$\chi^2 = 21.0 ; \alpha = .05$$

จากการทดสอบทางสถิติด้วย χ^2 - test พบว่าระยะทางไกลใกล้
ระหว่างภรรยาหัวหน้าครอบครัวกับบิดากับระยะของการติดต่อเมื่อยังไม่เกินเดือน
และเกินกว่าเดือนมีความสัมพันธ์กันที่ $\alpha = .05$

ตารางที่ 20 ระยะของการติดต่ोजำแนกตามระยะทางระหว่างภรรยา
หัวหน้าครอบครัวกับมารดา

ระยะทางระหว่างภรรยาหัวหน้าครอบครัวกับมารดา	ระยะของการติดต่อ	
	ยังไม่เกินเดือน	เกินกว่าเดือน
ไกล	26	1
ใกล้	13	26

$$\chi^2 = 26.2 ; \alpha = .05$$

จากการทดสอบทางสถิติด้วย χ^2 - test พบว่าระยะทางไกลใกล้
ระหว่างภรรยาหัวหน้าครอบครัวกับมารดากับระยะของการติดต่อเมื่อยังไม่เกินเดือน
และเกินกว่าเดือนมีความสัมพันธ์กันที่ $\alpha = .05$

ความถี่ของการติดต่อกับบิดามารดา เราทราบมาแล้วว่าผู้ให้สัมภาษณ์ยังคงมีการติดต่อกับบิดาและหรือมารดาในครอบครัวดั้งเดิมของตน และผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่มีการติดต่อกับบิดาและหรือมารดาของตนเมื่อไม่นานมานี้เอง เราต้องการทราบต่อไปว่าปกติผู้ให้สัมภาษณ์มีการติดต่อกับบิดาและหรือมารดาบ่อยหรือไม่ จึงได้ทำการศึกษาผู้ให้สัมภาษณ์ที่มีบิดาและหรือมารดาที่ยังมีชีวิตอยู่ โดยศึกษาหัวหน้าครอบครัว 37 คน และภรรยาหัวหน้าครอบครัว 54 คนที่มีบิดาที่ยังมีชีวิตอยู่และไม่ได้อาศัยอยู่ในครอบครัวเดียวกันกับผู้ให้สัมภาษณ์ และศึกษาหัวหน้าครอบครัว 64 คนและภรรยาหัวหน้าครอบครัว 66 คนที่มีมารดาที่ยังมีชีวิตอยู่และไม่ได้อาศัยอยู่ในครอบครัวเดียวกันกับผู้ให้สัมภาษณ์ ในการศึกษาครั้งนี้เราพบว่ามากกว่าครึ่งของทั้งหัวหน้าครอบครัวและภรรยาหัวหน้าครอบครัวมีการติดต่อกับบิดาน้อยกว่าเดือนละครั้ง และมากกว่าครึ่งของทั้งหัวหน้าครอบครัวและภรรยาหัวหน้าครอบครัวมีการติดต่อกับมารดาเดือนละครั้งหรือมากกว่า (ตารางที่ 21)

ตารางที่ 21 ความถี่ของการติดต่อกับบิดาและหรือมารดาจำแนกตามเพศของผู้ให้สัมภาษณ์

ความถี่ของการติดต่อ	ร้อยละที่ติดต่อกับบิดา		ร้อยละที่ติดต่อกับมารดา	
	หัวหน้าครอบครัว	ภรรยาหัวหน้าครอบครัว	หัวหน้าครอบครัว	ภรรยาหัวหน้าครอบครัว
เดือนละครั้งหรือมากกว่า	37.8	42.6	57.8	57.6
น้อยกว่าเดือนละครั้ง	62.2	57.4	42.2	42.4
รวมร้อยละ	100	100	100	100
จำนวน	37	54	64	66

ตัวเลขในตารางที่ 21 อาจทำให้เกิดความเข้าใจผิดได้ว่า ทั้งหัวหน้าครอบครัวและภรรยาหัวหน้าครอบครัวมีการติดต่อกับมารดาบ่อยกว่าที่จะมีการติดต่อ

กับบิดาแต่แท้ที่จริงแล้วตัวเลขในตารางที่ 21 ไม่ได้มีความหมายเช่นนั้นเลย ทั้งนี้ เป็นเพราะว่าตัวเลขในตารางที่ 21 เป็นตัวเลขที่ได้มาจากการวิเคราะห์ผู้ให้ สัมภาษณ์ที่มีบิดาและหรือมารดาที่มีชีวิตอยู่ ซึ่งเป็นผู้ให้สัมภาษณ์กลุ่มเดียวกันกับผู้ให้ สัมภาษณ์ในตารางที่ 13 กล่าวคือผู้ให้สัมภาษณ์ที่มีเฉพาะบิดาที่ยังมีชีวิตอยู่และผู้ให้ สัมภาษณ์ที่มีเฉพาะมารดาที่ยังมีชีวิตอยู่มีจำนวนมากกว่าผู้ให้สัมภาษณ์ที่มีทั้งบิดาและ มารดาที่ยังมีชีวิตอยู่ จึงทำให้ไม่อาจทราบได้ว่าหัวหน้าครอบครัวและภรรยาหัวหน้า ครอบครัวมีความถี่ของการติดต่อกับบิดาและมารดาของตนแตกต่างกันหรือไม่ และ หัวหน้าครอบครัวกับภรรยาหัวหน้าครอบครัวมีพฤติกรรมในการติดต่อกับบิดาและมารดา แตกต่างกันหรือไม่ เพื่อให้ทราบว่าหัวหน้าครอบครัวและภรรยาหัวหน้าครอบครัวมี ความถี่ของการติดต่อกับบิดาและมารดาแตกต่างกันหรือไม่นั้น เราจะได้ทำการทดสอบ ต่อไปในตารางที่ 22 โดยทำการศึกษาหัวหน้าครอบครัว 28 คนและภรรยาหัวหน้า ครอบครัว 41 คนซึ่งเป็นผู้ที่มีทั้งบิดาและมารดาที่ยังมีชีวิตอยู่ บิดามารดาอาศัยอยู่ ด้วยกันและไม่ได้อาศัยอยู่กับผู้ให้สัมภาษณ์ เราพบว่าหัวหน้าครอบครัวและภรรยา หัวหน้าครอบครัวมีความถี่ของการติดต่อกับบิดาและมารดาของตนไม่แตกต่างกัน กล่าวคือหัวหน้าครอบครัวร้อยละ 50.0 มีความถี่ของการติดต่อกับบิดาและมารดา ของตนเดือนละครั้งหรือมากกว่า และภรรยาหัวหน้าครอบครัวร้อยละ 46.3 มีความถี่ของการติดต่อกับบิดาและมารดาเดือนละครั้งหรือมากกว่า แต่มีความแตกต่างระหว่าง เพศในเรื่องความถี่ของการติดต่อกับบิดาและมารดา โดยหัวหน้าครอบครัวร้อยละ 50.0 มีความถี่ของการติดต่อกับบิดาและมารดาเดือนละครั้งหรือมากกว่าซึ่งมากกว่า ภรรยาหัวหน้าครอบครัวร้อยละ 46.3 มีความถี่ของการติดต่อกับบิดาและมารดาเดือน ละครั้งหรือมากกว่า (ตารางที่ 22)

ตารางที่ 22 ความถี่ของการติดต่อกับบิดาและมารดาจำแนกตามเพศ
ของผู้ให้สัมภาษณ์

ความถี่ของการติดต่อ	ร้อยละที่ติดต่อกับบิดา		ร้อยละที่ติดต่อกับมารดา	
	หัวหน้าครอบครัว	ภรรยาหัวหน้าครอบครัว	หัวหน้าครอบครัว	ภรรยาหัวหน้าครอบครัว
เดือนละครั้งหรือมากกว่า	50.0	46.3	50.0	46.3
น้อยกว่าเดือนละครั้ง	50.0	53.7	50.0	53.7
รวมร้อยละ	100	100	100	100
จำนวน	28	41	28	41

ดังกล่าวมาแล้วว่าคนไทยส่วนใหญ่มีความเชื่อกันว่าบุตรชายสนิทกับมารดาและบุตรหญิงสนิทสนมกับบิดา แต่ผลการศึกษาในเรื่องความถี่ของการติดต่อในตารางที่ 22 ของเรากลับพบว่าหัวหน้าครอบครัวไม่ได้มีความถี่ของการติดต่อกับมารดาของตนมากไปกว่าบิดา และภรรยาหัวหน้าครอบครัวก็ไม่ได้มีความถี่ของการติดต่อกับบิดาของตนมากไปกว่ามารดาเลย ซึ่งผลการศึกษาครั้งนี้ไม่ได้สนับสนุนแนวความคิดและแนวความเชื่อของคนทั่วไป ตัวเลขในตารางที่ 22 นี้ อาจคลาดเคลื่อนไปจากข้อเท็จจริงก็ได้ เพราะตัวอย่างผู้ให้สัมภาษณ์ที่มีทั้งบิดาและมารดาที่ยังมีชีวิตอยู่นั้นมีจำนวนน้อย ถ้ามีการใช้กลุ่มตัวอย่างขนาดใหญ่ขึ้น ผลการวิจัยอาจแตกต่างไปจากการค้นพบในครั้งนี้ก็ได้

เราพบอีกในเรื่องความถี่ของการติดต่อกับบิดาว่า ความถี่ของการติดต่อบ่อยหรือ

ไม่บ่อยจะมีความสัมพันธ์กับระยะทางระหว่างผู้ให้สัมภาษณ์กับบิดาและหรือมารดา กล่าวคือบิดามารดาและบุตรที่อาศัยอยู่ใกล้กันจะมีการติดต่อกันน้อยกว่าบิดามารดาและบุตรที่อาศัยอยู่ห่างไกลกัน ทั้งนี้เป็นเพราะบิดามารดาและบุตรที่อาศัยอยู่ใกล้กัน หมายถึงอาศัยอยู่ในเขตกรุงเทพฯด้วยกันสามารถใช้ระบบการคมนาคมที่เป็นไปอย่างทั่วถึงในเขตกรุงเทพฯ เดินทางไปมาหาสู่กันได้สะดวกกว่าและใช้เวลาน้อยกว่า บิดาและบุตรที่อาศัยอยู่ห่างไกลกัน (ตารางที่ 23 ตารางที่ 24 ตารางที่ 25 และ ตารางที่ 26)

ตารางที่ 23 ความถี่ของการติดต่อกำแนกตามระยะทางระหว่างหัวหน้าครอบครัวกับบิดา

ระยะทางระหว่างหัวหน้าครอบครัวกับบิดา	ความถี่ของการติดต่อ	
	เดือนละครั้งหรือมากกว่า	น้อยกว่าเดือนละครั้ง
ใกล้	7	1
ไกล	7	22

$$\chi^2 = 10.68 ; \alpha = .05$$

จากการทดสอบด้วย χ^2 - test พบว่าระยะทางใกล้ไกลระหว่างหัวหน้าครอบครัวกับบิดากับความถี่ของการติดต่อเดือนละครั้งหรือมากกว่าและน้อยกว่าเดือนละครั้งมีความสัมพันธ์กันที่ $\alpha = .05$

ตารางที่ 24 ความถี่ของการติดต่ोजำแนกตามระยะทางระหว่างหัวหน้าครอบครัวกับมารดา

ระยะทางระหว่างหัวหน้าครอบครัวกับมารดา	ความถี่ของการติดต่อ	
	เดือนละครั้ง หรือมากกว่า	น้อยกว่าเดือน ละครั้ง
ไกล	29	1
ใกล้	8	26

$$\chi^2 = 34.98 ; \alpha = .05$$

จากการทดสอบทางสถิติด้วย χ^2 - test พบว่าระยะทางไกลใกล้ระหว่างหัวหน้าครอบครัวกับมารดากับความถี่ของการติดต่อกันเดือนละครั้งและน้อยกว่าเดือนละครั้งมีความสัมพันธ์กันที่ $\alpha = .05$

ตารางที่ 25 ความถี่ของการติดต่ोजำแนกตามระยะทางระหว่างภรรยาหัวหน้าครอบครัวกับบิดา

ระยะทางระหว่างภรรยาหัวหน้าครอบครัวกับบิดา	ความถี่ของการติดต่อ	
	เดือนละครั้ง หรือมากกว่า	น้อยกว่าเดือน ละครั้ง
ไกล	16	1
ใกล้	7	30

$$\chi^2 = 26.94 ; \alpha = .05$$

จากการทดสอบทางสถิติด้วย χ^2 - test พบว่าระยะทางไกลใกล้ระหว่างภรรยาหัวหน้าครอบครัวกับบิดากับความถี่ของการติดต่อกันเดือนละครั้งหรือมากกว่าและน้อยกว่าเดือนละครั้งมีความสัมพันธ์กันที่ $\alpha = .05$

ตารางที่ 26 ความถี่ของการติดต่อกำแนกตามระยะทางระหว่างภรรยา
หัวหน้าครอบครัวกับมารดา

ระยะทางระหว่างภรรยาหัวหน้าครอบครัวกับมารดา	ความถี่ของการติดต่อ	
	เดือนละครั้งหรือ มากกว่า	น้อยกว่าเดือน ละครั้ง
ไกล	25	2
ใกล้	13	26

$$\chi^2 = 22.92 ; \alpha = .05$$

จากการทดสอบทางสถิติด้วย χ^2 - test พบว่าระยะทางไกลใกล้
ระหว่างภรรยาหัวหน้าครอบครัวกับมารดากับความถี่ของการติดต่อกันเดือนละครั้ง
หรือมากกว่าและน้อยกว่าเดือนละครั้งมีความสัมพันธ์กันที่ $\alpha = .05$

2. การติดต่อกับพี่น้องที่อาศัยอยู่นอกครอบครัวของผู้ให้สัมภาษณ์

นอกจากจะถามถึงการติดต่อกับบิดามารดาแล้ว เรายังถามถึงการติดต่อกับพี่น้องซึ่งเป็นพี่น้องร่วมบิดาและมารดาเดียวกันกับผู้ให้สัมภาษณ์ ซึ่งเคยอาศัยอยู่ในครอบครัวดั้งเดิม (family of origin) เดียวกันมาก่อนด้วย การศึกษาครั้งนี้พบว่า หัวหน้าครอบครัว 100 คนมีพี่น้อง (ไม่รวมถึงผู้ให้สัมภาษณ์) รวมทั้งหมด 424 คน 13 คนอาศัยอยู่ในบ้านเดียวกันกับผู้ให้สัมภาษณ์ และ 411 คนอาศัยอยู่ที่อื่น ส่วนภรรยา 100 คนมีพี่น้องรวมทั้งหมด 436 คน 22 คนอาศัยอยู่ในบ้านเดียวกันกับผู้ให้สัมภาษณ์ และ 414 คนอาศัยอยู่ที่อื่น

พี่น้องอาศัยอยู่ที่ไหน ? เราถามผู้ให้สัมภาษณ์ถึงพี่น้องที่ไม่ได้อาศัยอยู่ในบ้านเดียวกันกับผู้ให้สัมภาษณ์ว่าอาศัยอยู่ที่ไหนเพื่อดูว่าพี่น้องจะอาศัยอยู่ใกล้หรือไกลจากผู้ให้สัมภาษณ์ ปรากฏว่าพี่น้องของทั้งหัวหน้าครอบครัวและภรรยาหัวหน้า

ครอบครัวมากกว่าครึ่งอาศัยอยู่ในเขตกรุงเทพฯ (ตารางที่ 27) ซึ่งอาศัยอยู่ใกล้กับผู้ให้สัมภาษณ์

ตารางที่ 27 ที่อยู่อาศัยของพี่น้องจำแนกตามเพศของผู้ให้สัมภาษณ์

ที่อยู่ของพี่น้อง	หัวหน้าครอบครัว	ภรรยาหัวหน้าครอบครัว
ในเขตกรุงเทพฯ	51.1	51.9
ต่างจังหวัด	46.0	46.4
ต่างประเทศ	2.9	1.7
รวมร้อยละ	100	100
จำนวน	411	414

การติดต่อกับพี่น้องตามเพศของผู้ให้สัมภาษณ์ เมื่อถามผู้ให้สัมภาษณ์ว่าพบกับพี่น้องครั้งสุดท้ายเมื่อไร เราพบว่าพี่น้องของหัวหน้าครอบครัวมากกว่าหนึ่งในสามและพี่น้องของภรรยาหัวหน้าครอบครัวมากกว่าครึ่งมีการติดต่อกับหัวหน้าครอบครัวและภรรยาหัวหน้าครอบครัวตามลำดับยังไม่เกินเดือน (ตารางที่ 28) และ

ตารางที่ 28 การติดต่อกับพี่น้องจำแนกตามเพศของผู้ให้สัมภาษณ์

การติดต่อกับพี่น้องครั้งสุดท้าย	หัวหน้าครอบครัว	ภรรยาหัวหน้าครอบครัว
ยังไม่เกินเดือน	43.6	53.6
เกินกว่าเดือน	56.4	46.4
รวมร้อยละ	100	100
จำนวนของพี่น้อง	411	414

เมื่อถามต่อไปว่าปกติพบกับพี่น้องบ่อยไหม เราพบว่าพี่น้องมากกว่าครึ่งพบกับหัวหน้าครอบครัวและภรรยาหัวหน้าครอบครัวน้อยกว่าเดือนละครั้ง (ตารางที่ 29) จาก

ตารางที่ 29 ความถี่ของการติดต่อกับพี่น้องจำแนกตามเพศของผู้ให้
สัมภาษณ์

ความถี่ของการติดต่อกับพี่น้อง	หัวหน้าครอบครัว	ภรรยาหัวหน้าครอบครัว
เดือนละครั้งหรือมากกว่า	36.3	48.0
น้อยกว่าเดือนละครั้ง	63.7	52.0
รวมร้อยละ	100	100
จำนวน	411	411

ตารางที่ 28 และตารางที่ 29 แสดงให้เห็นว่าผู้ให้สัมภาษณ์ยังคงมีการติดต่อกับพี่น้อง
ของตน แม้ว่าผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่จะมีการติดต่อกับพี่น้องของตนไม่บ่อยครั้งก็ตาม

ในการติดต่อกันระหว่างผู้ให้สัมภาษณ์กับพี่น้องของตน การติดต่อก็คือเป็นการ
ติดต่อเมื่อไม่นานมานี้หรือนานมาแล้ว และมีการติดต่อกันบ่อยหรือไม่บ่อยนั้น จะขึ้นอยู่กับ
ระยะเวลาห่างระหว่างผู้ให้สัมภาษณ์กับพี่น้องว่าอาศัยอยู่ใกล้หรือห่างไกลกันแค่ไหน
เราพบอีกว่ามีความสัมพันธ์กันในระหว่างระยะเวลาห่างไกลไกลกับระยะเวลาของการติดต่อ
เมื่อไม่นานมานี้และนานมาแล้ว กล่าวคือพี่น้องที่อาศัยอยู่ใกล้กันจะพบกันเมื่อไม่
นานมานี้ ส่วนพี่น้องที่อาศัยอยู่ห่างไกลกันจะพบกันนานมาแล้ว (ตารางที่ 30 และ
ตารางที่ 31)

ตารางที่ 30 ระยะของการติดต่อกับหัวหน้าครอบครัวกับพี่น้องจำแนก

ตามระยะทาง

ระยะทางระหว่างพี่น้องกับหัวหน้าครอบครัว	ระยะของการติดต่อ	
	ยังไม่เกินเดือน	เกินกว่าเดือน
ใกล้	127	83
ไกล	52	149

$$\chi^2 = 50.03; \alpha = .05$$

จากการทดสอบทางสถิติด้วย χ^2 - test พบว่าระยะทางใกล้ไกลระหว่างพี่น้องของหัวหน้าครอบครัวกับหัวหน้าครอบครัวกับระยะของการติดต่อเมื่อยังไม่เกินเดือนและเกินกว่าเดือนมีความสัมพันธ์กันที่ $\alpha = .05$

ตารางที่ 31 ระยะของการติดต่อกับภรรยาหัวหน้าครอบครัวกับพี่น้องจำแนกตามระยะทาง

ระยะทางระหว่างพี่น้องกับภรรยาหัวหน้าครอบครัว	ระยะของการติดต่อ	
	ยังไม่เกินเดือน	เกินกว่าเดือน
ใกล้	168	47
ไกล	54	145

$$\chi^2 = 108.09; \alpha = .05$$

จากการทดสอบทางสถิติด้วย χ^2 - test พบว่าระยะทางใกล้ไกลระหว่างพี่น้องของภรรยาหัวหน้าครอบครัวกับภรรยาหัวหน้าครอบครัวกับระยะของการติดต่อเมื่อยังไม่เกินเดือนและเกินกว่าเดือนมีความสัมพันธ์กันที่ $\alpha = .05$

และเราพบว่ามีความสัมพันธ์กันอีกเช่นกันในระหว่างระยะทางไกลไกลกับความถี่ของการติดต่อบ่อยและไม่บ่อย กล่าวคือพื้นที่อาศัยอยู่ไกลกันจะพบกันบ่อย ส่วนพื้นที่อาศัยอยู่ห่างไกลกันจะพบกันไม่บ่อย (ตารางที่ 32 และตารางที่ 33)

ตารางที่ 32 ความถี่ของการติดต่อบetweenหัวหน้าครอบครัวกับพื้นที่อยู่อาศัยจำแนกตามระยะทาง

ระยะทางระหว่างพื้นที่อยู่อาศัยกับหัวหน้าครอบครัว	ความถี่ของการติดต่อ	
	เดือนละครั้งหรือมากกว่า	น้อยกว่าเดือนละครั้ง
ไกล	121	89
ใกล้	28	173

$$\chi^2 = 84.8 ; \alpha = .05$$

จากการทดสอบทางสถิติด้วย χ^2 - test พบว่าระยะทางไกลไกลระหว่างพื้นที่อยู่อาศัยของหัวหน้าครอบครัวกับความถี่ของการติดต่อเดือนละครั้งหรือมากกว่าและน้อยกว่าเดือนละครั้งมีความสัมพันธ์กันที่ $\alpha = .05$

ตารางที่ 33 ความถี่ของการติดต่อบetweenภรรยาหัวหน้าครอบครัวกับพื้นที่อยู่อาศัยจำแนกตามระยะทาง

ระยะทางระหว่างพื้นที่อยู่อาศัยกับภรรยาหัวหน้าครอบครัว	ความถี่ของการติดต่อ	
	เดือนละครั้งหรือมากกว่า	น้อยกว่าเดือนละครั้ง
ไกล	153	62
ใกล้	46	153

$$\chi^2 = 95.6 ; \alpha = .05$$

จากการทดสอบทางสถิติด้วย χ^2 - test พบว่าระยะทางไกลไกลระหว่างพื้นที่อยู่อาศัยกับภรรยาหัวหน้าครอบครัวกับความถี่ของการติดต่อเดือนละครั้งหรือมากกว่าและน้อยกว่าเดือนละครั้งมีความสัมพันธ์กันที่ $\alpha = .05$

การที่พี่น้องที่อาศัยอยู่ไกลกันมีการติดต่อกันเมื่อไม่นานมานี้และมีการติดต่อกันบ่อยกว่าพี่น้องที่อาศัยอยู่ห่างไกลกัน เป็นเพราะว่าพี่น้องที่อาศัยอยู่ไกลกันจะเดินทางไปมาหาสู่กันไกลกว่าพี่น้องที่อาศัยอยู่ห่างไกลกัน การคมนาคมที่เป็นไปอย่างทั่วถึงในเขตกรุงเทพมหานครรวมถึงการสิ้นเปลืองเวลาในการเดินทางไปมาหาสู่กันน้อยกว่าพี่น้องที่อาศัยอยู่ห่างไกลกัน จะทำให้คนที่พี่น้องอาศัยอยู่ในเขตกรุงเทพมหานครด้วยกันมีการติดต่อกับพี่น้องของตนเมื่อไม่นานมานี้และบ่อยกว่าคนที่พี่น้องอาศัยอยู่ต่างจังหวัด

การศึกษาเรื่องระยะของการติดต่อเมื่อไม่นานมานี้หรือนานมาแล้ว และ ความถี่ของการติดต่อบ่อยครั้งหรือไม่บ่อยครั้งทีกล่าวก่อนหน้านี้จะทำให้เราทราบว่าญาติพี่น้องจะมีการติดต่อกันหรือไม่ ติดต่อกันมานานแล้วหรือยัง และติดต่อกันบ่อยหรือไม่ ซึ่งพอจะบอกได้ว่าความสัมพันธ์ระหว่างญาติพี่น้องจะมีความผูกพันกันหนาแน่นแค่ไหนมากน้อยเพียงใดตัวเลขที่ศึกษามาจะมีความหมายมากขึ้น ถ้าเราทราบและเข้าใจถึงเนื้อหาของความสัมพันธ์ที่มีอยู่ในการติดต่อนั้น อาจกล่าวได้ว่าการติดต่อกันแบบเห็นหน้ากัน (face-to-face) โดยการไปมาหาสู่เยี่ยมเยียนซึ่งกันและกัน ในระหว่างบุคคลที่เป็นญาติพี่น้องกันนั้นจะทำให้เกิดความเจริญงอกงามขึ้นในความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่เป็นญาติพี่น้องกันเพราะเราพบว่าหลายครอบครัวจากครอบครัวตัวอย่างของเราที่มีบิดามารดาและพี่น้องที่อาศัยอยู่ในเขตกรุงเทพฯ จะมีการพบปะกับบิดามารดาและพี่น้องของตนประมาณอาทิตย์ละหนึ่งครั้ง ในการพบปะกันนั้นจะมีการรับประทานอาหารร่วมกัน ดูโทรทัศน์ร่วมกัน ปรึกษาหารือกัน พูดคุยและหัวเราะร่วมกัน ในบางสัปดาห์ก็อาจออกไปซื้อของและชมภาพยนตร์ด้วยกัน และหลายครอบครัวจากครอบครัวตัวอย่างของเราอีก เช่นกันที่มีบิดามารดาและพี่น้องอาศัยอยู่ห่างไกลกัน แม้วานาน ๆ จึงจะพบกันสักครั้งหนึ่งแต่การพบกันนั้นก็มีความหมายและความสำคัญที่ทุกคนจะต้องเข้าร่วมและขาดเสียมิไ้ถ้าไม่มีเหตุขัดข้องจริง ๆ ตัวอย่างเช่นครอบครัวของบิดามารดาที่มีวันรวมญาติ หมายความว่า ครอบครัวของบิดามารดาจะกำหนดวันขึ้นมาสักวันหนึ่งเพื่อรวบรวมญาติพี่น้องที่แยกย้ายกระจัดกระจายกันออกไปกลับ

เข้ามารวมตัวกันอีกครั้งหนึ่ง เราพบครอบครัวตัวอย่าง 3 ครอบครัวที่มีบิดามารดา
 ของหัวหน้าครอบครัวอาศัยอยู่ทางภาคเหนือใต้แถววันสงกรานต์เป็นวันรวมญาติ
 ญาติพี่น้องของหัวหน้าครอบครัวที่กระจัดกระจายแยกย้ายกันไปอยู่คนละทิศละทาง
 จะพาสามีหรือภรรยาและบุตรของตนเดินทางกลับไปบ้านบิดามารดาเพื่อทำพิธีรด
 น้ำคำหัวให้กับญาติผู้ใหญ่ มีการทำบุญและเลี้ยงขันโตกกันในระหว่างบุคคลที่เป็นญาติ
 พี่น้องกันซึ่งมาจากครอบครัวต่าง ๆ นอกจากนั้นยังมีการพักผ่อนและเที่ยวเล่นสงกรานต์
 คุยกันอีกด้วย ครอบครัวตัวอย่างอีกครอบครัวหนึ่งที่ภรรยาหัวหน้าครอบครัวมีบิดา
 ที่ถึงแก่กรรมไปนานแล้วอยู่ที่จังหวัดสมุทรสงคราม ครอบครัวของบิดามารดาจะถือ
 เอาวันทำบุญกระดูกบิดาที่ถึงแก่กรรมไปแล้วนั้นเป็นวันรวมญาติ พี่น้องของภรรยาหัวหน้า
 ครอบครัวที่แต่งงานแยกย้ายกระจัดกระจายกันออกไปอยู่ในที่ต่าง ๆ จะพามุคคลภายใน
 ครอบครัวของตนทั้งหมดหรือเกือบทั้งหมดไปรวมประกอบพิธีกรรมรวมกัน ญาติพี่น้อง
 มากมายหลายสิบคนจะมารวมตัวกันในวันนั้นมีการพูดคุยถึงชีวิตความเป็นไปในแต่ละ
 ครอบครัวของคนที่เป็นญาติพี่น้องกัน ทำบุญร่วมกันพักค้างคืนด้วยกัน เมื่อแยกย้าย
 จากกันไปแล้วก็ยังมีภรรยานัดพบปะเจอกันและเที่ยวเล่นด้วยกันอีก นอกจากวันสงกรานต์
 และวันทำบุญกระดูกแล้ว บางครอบครัวยังถือเอาวันขึ้นปีใหม่วันคล้ายวันเกิดของบิดา
 มารดาเป็นวันรวมญาติกันอีกด้วย ในวันเหล่านั้นญาติพี่น้องจะมาชุมนุมกันอย่างพร้อม
 หน้ากันเป็นที่ชื่นชมยินดีและภาคภูมิใจแก่ญาติพี่น้อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งบิดามารดา
 ที่มาพบกันเป็นอย่างยิ่ง ครอบครัวตัวอย่างอีกครอบครัวหนึ่งซึ่งหัวหน้าครอบครัวเป็น
 ผู้ให้ข้อสังเกตเกี่ยวกับความสำคัญของเครือญาติโดยการกล่าวว่า "ครอบครัวใน
 เชนะชุมชนคลองจั่นเป็นครอบครัวที่เรียกได้ว่า ครอบครัวใครครอบครัวมัน ต่าง
 คนต่างอยู่ เข้าออกไปทำงาน เย็นกลับเข้าบ้าน ไม่ค่อยมีการพบปะสังสรรค์และฟัง
 พากาพย์กันในระหว่างคนที่อาศัยอยู่ในชุมชนนี้ การติดต่อกับญาติพี่น้อง เป็นสิ่งที่จำเป็น
 มากโดยเฉพาะอย่างยิ่งในยามที่จะต้องจัดงาน เช่น ทำบุญบ้าน ทำบุญวันเกิด หรืองาน
 อื่น ๆ ก็ตาม เวลาจัดงานขึ้นมาที่เราต้องไปเอาญาติจากต่างจังหวัดเข้ามาช่วยจัดงาน
 ทุกครั้งไป" นอกจากที่กล่าวมาแล้ว เรายังพบอีกในบางครอบครัวว่า บิดามารดาและ

พี่น้องของหัวหน้าครอบครัวหรือภรรยาหัวหน้าครอบครัวก็ตามจะเข้ามาให้ความช่วยเหลือแก่ภรรยาหัวหน้าครอบครัวในยามตั้งครรภ์และคลอดบุตรโดยหมั้นมาเยี่ยมเยียนในยามที่ภรรยาหัวหน้าครอบครัวตั้งครรภ์และเข้ามาช่วยทำงานบ้านและเลี้ยงดูบุตรให้ ในขณะที่มารดาเด็กยังไม่แข็งแรงพอ การติดต่อช่วยเหลือกันในระหว่างบุคคลที่เป็นญาติพี่น้องกันนี้เราจะนำมากล่าวกันในตอนต่อไปอีกครั้งหนึ่ง

การติดต่อกันแบบเห็นหน้ากันที่กล่าวมาทั้งหมดนั้นจะเป็นไปได้ก็โดยอาศัยการคมนาคมทางน้ำ ทางบก หรือทางอากาศเป็นสื่อกลางในการติดต่อ นอกจากการติดต่อกันแบบเห็นหน้ากันแล้ว เรายังพบว่า ญาติพี่น้องยังมีการติดต่อสื่อสารส่งข่าวคราวถึงกันด้วยวิธีการ เขียนจดหมาย โทรเลข โทรศัพท์ รวมถึงการส่งบัตรอวยพรและของขวัญในวันขึ้นปีใหม่ และวันคล้ายวันเกิดถึงกันและกันอีกด้วย ซึ่งล้วนแต่เป็นการช่วยส่งเสริมความสัมพันธ์ที่มีต่อกันให้คงอยู่และเจริญก้าวหน้ายิ่ง ๆ ขึ้นไปอีก สิ่งเหล่านี้เป็นไปได้เพราะระบบการคมนาคมไม่ว่าจะเป็นการไปมาติดต่อกันหรือการติดต่อสื่อสารกันก็ตาม มีความเจริญก้าวหน้าทำให้การติดต่อกันในระหว่างครอบครัวที่เป็นญาติพี่น้องกันเป็นไปได้โดยสะดวกและง่ายดายมากขึ้น

การหน้าที่ทางด้านความช่วยเหลือ

ข้อมูลเกี่ยวกับการหน้าที่ของเครือญาติในด้านการแลกเปลี่ยนความช่วยเหลือและบริการซึ่งกันและกันในระหว่างครอบครัวที่เป็นญาติพี่น้องกันของครอบครัวในเคหะชุมชนคลองจั่นในครั้งนี้ได้มาจากการสัมภาษณ์ถึงการให้และรับความช่วยเหลือและบริการต่าง ๆ ในระหว่างผู้ให้สัมภาษณ์กับญาติพี่น้องของผู้ให้สัมภาษณ์ที่ไม่ได้อาศัยอยู่ในบ้านเดียวกับผู้ให้สัมภาษณ์ในรอบปีที่ผ่านมามีคือในปี พ.ศ. 2519 จนถึงวันที่ทำการสัมภาษณ์ในค้ำต่าง ๆ 9 ค้ำด้วยกัน คือ การให้เงิน การยืมเงิน การหางาน การเลี้ยงดูบุตร คำแนะนำปรึกษา ของขวัญที่ฝากอาศัย การเยี่ยมญาติที่เจ็บไข้ได้ป่วย และความช่วยเหลือในงานศพ

การศึกษาครั้งนี้เราพิจารณาความช่วยเหลือต่าง ๆ เป็น 2 แบบคือ

1. ความช่วยเหลือ 2 ทาง (two-ways) เป็นการแลกเปลี่ยนความช่วยเหลือกันในระหว่างผู้ให้สัมภาษณ์กับญาติพี่น้อง หมายถึง การที่ผู้ให้สัมภาษณ์ให้ความช่วยเหลืออย่างใดอย่างหนึ่งไปแล้วก็ได้รับความช่วยเหลืออย่างใดอย่างหนึ่งกลับคืนมาเป็นการแลกเปลี่ยนกัน

2. ความช่วยเหลือทางเดียว (one-way) หมายถึง การให้หรือรับความช่วยเหลือทางใดทางหนึ่งเพียงทางเดียวเท่านั้น หรือกล่าวอีกอย่างหนึ่งได้ว่าการให้ความช่วยเหลือ หมายถึง การที่ผู้ให้สัมภาษณ์ให้ความช่วยเหลือญาติพี่น้องของตนโดยไม่คำนึงว่าผู้ให้สัมภาษณ์จะได้รับความช่วยเหลือกลับคืนมาหรือไม่และการรับความช่วยเหลือ หมายถึง การที่ผู้ให้สัมภาษณ์ได้รับความช่วยเหลือจากญาติพี่น้องของตนโดยไม่คำนึงว่าผู้ให้สัมภาษณ์จะให้ความช่วยเหลือญาติพี่น้องของตนหรือไม่

ตารางที่ 34 เป็นตารางที่แสดงให้เห็นถึงการแลกเปลี่ยนความช่วยเหลือในระหว่างผู้ให้สัมภาษณ์กับญาติพี่น้อง ซึ่งเป็นการศึกษาถึงความช่วยเหลือแบบ 2 ทาง

เราพบว่าในทางปฏิบัติแล้ว ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่แล้วมีการแลกเปลี่ยนความช่วยเหลือกับญาติพี่น้องของตนไม่อย่างใดก็อย่างหนึ่งอย่างน้อยหนึ่งอย่างขึ้นไป การแลกเปลี่ยนที่พบมากที่สุด คือ การแลกเปลี่ยนที่พักอาศัย (ร้อยละ 45.0) การแลกเปลี่ยนของขวัญ (ร้อยละ 37.5) และการแลกเปลี่ยนคำแนะนำปรึกษา (ร้อยละ 27.0) ในการแลกเปลี่ยนที่พักอาศัยกันนั้น ส่วนใหญ่แล้วผู้ให้สัมภาษณ์ (ร้อยละ 26.5) จะเป็นฝ่ายให้กับพี่น้องในการแลกเปลี่ยนของขวัญนั้น ส่วนใหญ่แล้วผู้ให้สัมภาษณ์ (ร้อยละ 27.0) จะได้รับของขวัญจากพี่น้อง ส่วนการแลกเปลี่ยนคำแนะนำนั้นเราพบว่าเกือบไม่มีความแตกต่างกันในระหว่างผู้ให้สัมภาษณ์กับพี่น้อง เพราะเราพบว่าผู้ให้สัมภาษณ์ร้อยละ 19.0 เคยให้คำแนะนำปรึกษาแก่พี่น้องและผู้ให้สัมภาษณ์ร้อยละ 18.5 เคยได้รับคำแนะนำจากพี่น้อง

ตารางที่ 34 อัตราส่วนร้อยละของการแลกเปลี่ยนความช่วยเหลือระหว่างผู้ให้สัมภาษณ์กับญาติพี่น้องจำแนกตามรูปแบบของความช่วยเหลือ

รูปแบบของความช่วยเหลือ	การแลกเปลี่ยน ความช่วยเหลือ ระหว่าง ผู้ให้สัมภาษณ์ กับญาติพี่น้อง	การให้ ความช่วยเหลือ แก่บิดามารดา	การให้ ความช่วยเหลือ แก่พี่น้อง	การให้ ความช่วยเหลือ แก่ญาติอื่น	การรับ ความช่วยเหลือ จากบิดามารดา	การรับ ความช่วยเหลือ จากพี่น้อง	การรับ ความช่วยเหลือ จากญาติอื่น
ให้เงิน	12.0	4.0	5.0	6.0	5.0	5.5	3.0
ยืมเงิน	8.0	0.5	6.0	2.0	1.5	5.0	2.5
หางาน	1.5	-	1.5	-	-	1.0	0.5
เลี้ยงดูบุตร	7.0	-	4.5	3.5	2.5	3.5	3.5
คำแนะนำ	27.0	0.5	19.0	11.0	3.0	18.5	7.5
ของขวัญ	37.5	1.5	21.5	22.0	6.5	27.0	17.5
ที่พักอาศัย	45.0	11.5	26.5	25.0	19.0	20.5	13.5
เยี่ยมญาติ	11.0	1.0	4.5	7.5	1.5	6.5	5.5
งานศพ	1.0	0.5	-	0.5	0.5	0.5	-

หมายเหตุ ย่อความตามแต่ละสังคม

ไม่เท่ากับ 100 เปอร์เซ็นต์เพราะได้คิดร้อยละของจำนวนบุคคลตามรูปแบบของความช่วยเหลือในแต่ละรูปแบบ

ตารางที่ 35 เป็นตารางที่แสดงให้เห็นถึงการที่ผู้ให้สัมภาษณ์ให้ความช่วยเหลือญาติพี่น้องของตนโดยให้คำปรึกษาว่าผู้ให้สัมภาษณ์จะได้รับความช่วยเหลือกลับคืนมาหรือไม่เราพบว่าในทางปฏิบัติแล้วผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่แล้วเป็นผู้ที่เคยให้ความช่วยเหลืออย่างใดอย่างหนึ่งอย่างน้อยหนึ่งอย่างญาติพี่น้องของตน การให้ความช่วยเหลือแบบทางเดียวที่ผู้ให้สัมภาษณ์ให้ญาติพี่น้องของตนที่สำคัญ คือ การให้ที่พักอาศัย (ร้อยละ 77.5) การให้คำแนะนำ (ร้อยละ 73.0) การให้ของขวัญ (ร้อยละ 64.0) และการให้เงิน (ร้อยละ 63.0) ในด้านการให้ความช่วยเหลือทางด้านที่พักอาศัยนั้น เราพบว่าพี่น้องที่เคยอาศัยอยู่ในครอบครัวดั้งเดิม (family of origin) เกี่ยวกันมากจนจะยังคงมีการติดต่อไปมาหาสู่กันตลอดไป จนถึงการพักอาศัยค้างคืนอยู่ด้วยกันผู้ให้สัมภาษณ์ร้อยละ 77.5 เคยให้ที่พักอาศัยญาติพี่น้องของตนโดยผู้ให้สัมภาษณ์ร้อยละ 45.0 เคยให้ที่พักอาศัยญาติอื่น ๆ เช่น ลูกพี่ลูกน้องหรือหลานเป็นต้น และผู้ให้สัมภาษณ์ร้อยละ 42.5 เคยให้ที่พักอาศัยแก่พี่น้องของตน ญาติพี่น้องที่มาพักอาศัยอยู่ที่บ้านของผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่ได้แก่ญาติพี่น้องที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวหรือเข้ามาทำธุระที่กรุงเทพฯ นอกจากการพักค้างคืนที่บ้านของผู้ให้สัมภาษณ์แล้วเรายังพบว่ามีอยู่หลายครอบครัวจากครอบครัวตัวอย่างของเราที่มีญาติ เช่น บิดามารดา พี่น้อง หรือ หลานของผู้ให้สัมภาษณ์เข้ามาอาศัยอยู่ด้วยเป็นระยะเวลาอันยาวนาน ส่วนมากจะเป็นบิดาหรือมารดาที่มีอายุมากหรือเป็นพี่น้องหรือหลานที่มาจากต่างจังหวัดเพื่อเข้ามาเรียนหนังสือต่อหรือเพื่อทำงานอยู่ในเขตกรุงเทพฯ ในด้านการให้คำแนะนำปรึกษานั้นเราพบว่าผู้ให้สัมภาษณ์ร้อยละ 73.0 เคยให้คำแนะนำปรึกษาญาติของตน ส่วนมากแล้วผู้ให้สัมภาษณ์ (ร้อยละ 47.0) จะให้คำแนะนำแก่พี่น้องของตน การที่คนเราจะปรึกษาหารือและขอคำแนะนำจากใครนั้น คนที่เราปรึกษาหารือจะต้องเป็นคนที่สนิทสนมและได้รับความไว้วางใจจากเรามากพอสมควร คนส่วนใหญ่มักจะคิดว่าญาติพี่น้องของตนเป็นผู้ที่มีความหวังดีและจริงใจต่อตนมากกว่าเพื่อนฝูงหรือคนอื่น ๆ เมื่อมีปัญหาอะไรก็มักจะหันหน้าเข้าปรึกษาหารือกับญาติพี่น้องของตน เครือญาติจะมีบทบาทในการที่จะช่วยแก้ไขปัญหาดัง ๆ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องเรียน การคบเพื่อน การเลือกคู่

ตารางที่ 35 จักราส่วนร้อยละของการให้ความช่วยเหลือจำแนกตามรูปแบบของความช่วยเหลือ

รูปแบบของความช่วยเหลือ	ร้อยละของผู้ให้สัมภาษณ์ ที่ให้ความช่วยเหลือ แก่ญาติ	ร้อยละของผู้ให้สัมภาษณ์ ที่ให้ความช่วยเหลือ แก่บิดามารดา
ให้เงิน	63.0	31.5
ยืมเงิน	28.5	-
หางาน	31.5	-
เลี้ยงดูบุตร	19.5	-
คำแนะนำ ของขวัญ	73.0	1.0
ที่พักอาศัย	64.0	29.0
เยี่ยมญาติ	77.5	16.5
งานศพ	48.0	7.0
	50.0	2.0

หมายเหตุ ยอดรวมตามแต่ละสัณณ

ไม่เท่ากับ 100 เปอร์เซ็นต์ เพราะได้คิดร้อยละ

ครอบงำ การซื้อของ การทำงาน และอื่น ๆ ซึ่งเป็นปัญหาเล็กๆน้อยๆที่เกิดขึ้นในยาม
 ปกติไปจนถึงปัญหาใหญ่ที่เกิดขึ้นในยามวิกฤติ เช่น ประสบกับปัญหาความล้มเหลว
 ในด้านการทำงาน ที่วิตกรอบครัวและอื่น ๆ เป็นต้น โดยการให้คำแนะนำปรึกษา
 ซึ่งจะทำให้คนที่ประสบกับปัญหาต่าง ๆ ที่กล่าวมาแล้วมีความคิดที่กว้างขวางขึ้น
 สามารถมองการณ์ไกลได้มากขึ้นและทำการตัดสินใจได้ดีขึ้น อีกทั้งยังช่วยปลด
 ประโคมบุคคลที่ประสบกับความทุกข์ยากไม่ว่าจะเป็นความทุกข์ทางกายหรือทางใจก็
 ตามให้คลายความเคร่งเครียดลงได้ พร้อมทั้งให้กำลังใจในการที่จะต่อสู้กับความทุกข์
 ยากล้ำบากต่อไปอีกด้วย ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่ของเราเป็นคนที่มีการศึกษา มีความ
 รอบรู้ในด้านเศรษฐกิจสังคมการเมืองและอื่นๆพอสมควร สามารถที่จะให้คำแนะนำ
 ข้อคิดและอื่นๆที่ดีและมีประโยชน์แก่ญาติพี่น้องของตนได้ และสามารถช่วยให้ความดี
 นองของตนทำการตัดสินใจในด้านต่างๆได้ดีขึ้น ในด้านการให้ของขวัญนั้นเราพบว่า
 ผู้ให้สัมภาษณ์ร้อยละ 64.0 เคยให้ของขวัญแก่ญาติพี่น้องของตนแล้วและผู้ให้สัมภาษณ์
 (ร้อยละ 35.0) จะให้ของขวัญแก่พี่น้องของตนในวันคล้ายวันเกิด วันแต่งงาน
 วันขึ้นปีใหม่และอื่น ๆ เพื่อเป็นการอวยพรให้แก่บุคคลที่ได้รับของขวัญนั้น การให้ของ
 ขวัญแก่ญาติพี่น้องของตนนอกจากจะเป็นการให้เพื่ออวยพรให้แก่ญาติที่ได้รับของขวัญ
 นั้นแล้ว ยังเป็นการแสดงถึงความคิดถึงที่ผู้ให้สัมภาษณ์มีต่อญาติพี่น้องของตน เป็นการ
 ช่วยรักษาความสัมพันธ์ระหว่างญาติพี่น้องให้คงอยู่ และส่งเสริมให้ความสัมพันธ์ที่
 มีต่อกันนั้นมีความเจริญงอกงามมากยิ่งขึ้น ในด้านการให้ความช่วยเหลือทางการเงินนั้น
 เราพบว่าผู้ให้สัมภาษณ์ร้อยละ 63.0 เคยให้เงินแก่ญาติพี่น้องของตน
 ส่วนใหญ่แล้วและผู้ให้สัมภาษณ์ (ร้อยละ 31.5) จะเป็นฝ่ายให้เงินแก่บิดามารดาของตน
 ผู้ให้สัมภาษณ์บางคนจะให้เงินแก่บิดามารดาของตนเป็นประจำทุกเดือนเพื่อเป็นการ
 แสดงความกตัญญูแก่ผู้ที่ผู้มีบิดามารดา บางคนจะให้เมื่อบิดามารดาประสบกับ
 ความเดือดร้อนทางการเงิน ในด้านการให้ความช่วยเหลือทางการเงินนั้น
 นอกจากจะมีการให้เงินแก่ญาติพี่น้องของตนแล้ว เรายังพบว่าผู้ให้สัมภาษณ์ยังเคยให้
 ญาติพี่น้องยืมเงินอีกด้วย แม้ว่าจะมีร้อยละไม่มากนักก็ตามเราพบว่าผู้ให้สัมภาษณ์
 ร้อยละ 28.5 เคยให้ญาติยืมเงิน ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่ (ร้อยละ 18.5) จะให้

น้องของคนยืมเงิน การให้ญาติพี่น้องยืมเงินส่วนใหญ่จะไม่มีการทำสัญญากันเป็นลายลักษณ์อักษร แต่จะทำสัญญากันด้วยวาจาว่าจะมีการยืมเงินกันเป็นจำนวนเท่าไร และจะนำเงินมาใช้คืนเมื่อไร ระยะเวลาที่จะนำเงินมาใช้คืนมักจะยาวนานจนสามารถที่จะช่วยแก้ปัญหาทางด้านการเศรษฐกิจให้แก่ผู้ยืมเงินไปได้ กล่าวได้ว่าเครือญาติยังคงมีบทบาทที่สำคัญอยู่ในฐานะที่เป็นแหล่งที่จะให้ความช่วยเหลือทางการเงินแก่ญาติพี่น้องที่มีปัญหาทางการเงินได้ แม้ว่าจะมีสถาบันทางการเงิน เช่น ธนาคาร แหล่งเงินทุนและแหล่งการเงินอื่นๆ ซึ่งทำหน้าที่ทางการเงินนี้อยู่ก็ตาม

ตารางที่ 36 เป็นตารางที่แสดงให้เห็นถึงการที่ผู้ให้สัมภาษณ์เคยได้รับความช่วยเหลือจากญาติพี่น้องโดยไม่คำนึงว่าผู้ให้สัมภาษณ์จะเคยได้รับความช่วยเหลือจากญาติพี่น้องของตนหรือไม่ เราพบว่าในทางปฏิบัติแล้วผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่แล้วเป็นผู้ที่เคยได้รับความช่วยเหลืออย่างใดอย่างหนึ่งอย่างน้อยหนึ่งอย่างจากญาติพี่น้องของตน การได้รับความช่วยเหลือแบบทางเดียวที่ผู้ให้สัมภาษณ์เคยได้รับจากญาติพี่น้องที่สำคัญคือการได้รับที่พักอาศัย (ร้อยละ 53.5) การได้รับของขวัญ (ร้อยละ 42.0) การได้รับความช่วยเหลือในด้านการเลี้ยงดูบุตร (ร้อยละ 31.5) และการได้รับคำแนะนำปรึกษา (ร้อยละ 30.0) ในด้านการได้รับที่พักอาศัยนั้นเราพบว่าผู้ให้สัมภาษณ์ร้อยละ 53.5 เคยไปพักค้างคืนที่บ้านของญาติโดยผู้ให้สัมภาษณ์ร้อยละ 21.0 เคยไปพักที่บ้านของพี่น้อง และผู้ให้สัมภาษณ์ร้อยละ 20.0 เคยไปพักที่บ้านของบิดามารดา ส่วนมากจะไปพักบ้านญาติเมื่อผู้ให้สัมภาษณ์เดินทางไปเยี่ยมเยียนญาติพี่น้องของตนที่อาศัยอยู่ที่ต่างจังหวัด ในด้านการได้รับของขวัญนั้นเราพบว่าผู้ให้สัมภาษณ์ร้อยละ 42.0 เคยได้รับของขวัญจากญาติพี่น้องของตน ส่วนใหญ่แล้วผู้ให้สัมภาษณ์ (ร้อยละ 29.5) จะได้รับของขวัญจากพี่น้องของตนในวันขึ้นปีใหม่และวันคล้ายวันเกิด เพื่อเป็นการอวยพรให้แก่ผู้ให้สัมภาษณ์ ในด้านการได้รับความช่วยเหลือในด้านการเลี้ยงดูบุตรนั้น เราพบว่าผู้ให้สัมภาษณ์ร้อยละ 31.5 เคยได้รับความช่วยเหลือในด้านการเลี้ยงดูบุตรจากญาติพี่น้องของตน โดยผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่ (ร้อยละ 15.5) เคยได้รับความช่วยเหลือทางการเงินเลี้ยงดูบุตรจากพี่น้องของตน ส่วนการได้รับความช่วยเหลือ

ตารางที่ 36 อัตราส่วนร้อยละของการรับความช่วยเหลือจำแนกตามรูปแบบของความช่วยเหลือ

รูปแบบของความช่วยเหลือ	ร้อยละของผู้ให้สัมภาษณ์ ที่เคยได้รับความช่วยเหลือ จากญาติ	ร้อยละของผู้ให้สัมภาษณ์ ที่ได้รับความช่วยเหลือ จากบิดามารดา	ร้อยละของผู้ให้สัมภาษณ์ ที่ได้รับความช่วยเหลือ จากพี่น้อง	ร้อยละของผู้ให้สัมภาษณ์ ที่ได้รับความช่วยเหลือ จากญาติอื่น
ให้เงิน	22.0	8.0	11.0	5.0
ยืมเงิน	17.5	4.0	11.5	4.0
หางาน	2.5	0.5	1.5	0.5
เลี้ยงดูบุตร	31.5	11.0	15.5	12.0
คำแนะนำ	30.0	6.0	20.0	9.0
ของขวัญ	42.0	7.0	29.5	19.5
ที่พักอาศัย	53.5	20.0	21.0	17.0
เยี่ยมญาติ	18.5	3.5	11.5	10.0
งานศพ	1.5	0.5	1.0	-

หมายเหตุ ยอดรวมตามแต่ละสังคม

ไม่เท่ากับ 100 เปอร์เซ็นต์ เพราะได้คิดร้อยละของจำนวนบุคคลตามรูปแบบของความช่วยเหลือในแต่ละรูปแบบ

เหลือทางค่านำนั้น เราพบว่าผู้ให้สัมภาษณ์ร้อยละ 30.0 เคยได้รับคำแนะนำจากญาติพี่น้องของตน ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่ (ร้อยละ 20.0) เคยได้รับคำแนะนำจากพี่น้องของตน

ถ้าเรานำตารางที่ 36 ซึ่งเป็นตารางแสดงการได้รับความช่วยเหลือมาพิจารณาเปรียบเทียบกับตารางที่ 34 ซึ่งเป็นตารางแสดงการแลกเปลี่ยนความช่วยเหลือแล้วเราจะพบในสดมภ์ (column) ที่หนึ่งของทั้งสองตารางว่า ร้อยละของการที่ผู้ให้สัมภาษณ์ได้รับความช่วยเหลือจากญาติพี่น้องในทุกรูปแบบของความช่วยเหลือจะสูงกว่าร้อยละของการที่ผู้ให้สัมภาษณ์ทำการแลกเปลี่ยนความช่วยเหลือกับญาติพี่น้อง และถ้าเรานำตารางที่ 35 ซึ่งเป็นตารางแสดงการให้ความช่วยเหลือมาพิจารณาเปรียบเทียบกับตารางที่ 34 ซึ่งเป็นตารางแสดงการแลกเปลี่ยนความช่วยเหลือแล้ว เราจะพบในสดมภ์ (column) ที่หนึ่งของทั้งสองตารางว่า ร้อยละของการที่ผู้ให้สัมภาษณ์ให้ความช่วยเหลือแก่ญาติพี่น้องในทุกรูปแบบของความช่วยเหลือจะสูงกว่าร้อยละของการที่ผู้ให้สัมภาษณ์ทำการแลกเปลี่ยนความช่วยเหลือกับพี่น้อง จากการเปรียบเทียบดังกล่าวข้างต้นทำให้เราทราบว่าผู้ให้สัมภาษณ์เป็นผู้ที่ได้รับความช่วยเหลือจากญาติพี่น้องมากกว่าที่จะมีการแลกเปลี่ยนความช่วยเหลือกับพี่น้อง และผู้ให้สัมภาษณ์ก็เป็นผู้ที่ให้ความช่วยเหลือแก่ญาติพี่น้องของตนมากกว่าที่จะมีการแลกเปลี่ยนความช่วยเหลือกับญาติพี่น้องของตน ถ้าเราพิจารณาขึ้นไปอีกชั้นหนึ่งโดยนำตารางที่ 35 ซึ่งเป็นตารางแสดงการให้ความช่วยเหลือมาเปรียบเทียบกับตารางที่ 36 ซึ่งเป็นตารางแสดงการได้รับความช่วยเหลือแล้ว เราจะพบในสดมภ์ (column) ที่หนึ่งของทั้งสองตารางว่า ร้อยละของการที่ผู้ให้สัมภาษณ์ให้ความช่วยเหลือแก่ญาติพี่น้องในทุกรูปแบบของความช่วยเหลือจะสูงกว่าร้อยละของการที่ผู้ให้สัมภาษณ์ได้รับความช่วยเหลือจากญาติพี่น้อง ยกเว้นเพียงในรูปแบบของการเลี้ยงดูบุตรเท่านั้นเอง ที่ร้อยละของการที่ผู้ให้สัมภาษณ์ให้ความช่วยเหลือแก่ญาติพี่น้องของตนจะต่ำกว่าร้อยละของการที่ผู้ให้สัมภาษณ์ได้รับความช่วยเหลือจากญาติพี่น้อง จากการนำตารางทั้งสามมาเปรียบเทียบกันดังกล่าวข้างต้นนั้นทำให้เราค้นพบถึงรูปแบบของ

ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันในระหว่างญาติพี่น้องว่าผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่จะเป็นผู้
 ที่ให้ความช่วยเหลือแก่ญาติพี่น้องของตนมากกว่าที่จะทำการแลกเปลี่ยนความช่วยเหลือ
 เหลือกับญาติพี่น้องของตน และมากกว่าที่จะได้รับความช่วยเหลือจากญาติพี่น้องของ
 ตน (ยกเว้นเพียงการเลี้ยงดูบุตร เพียงอย่างเดียว เท่านั้นที่ร้อยละของการที่ผู้ให้
 สัมภาษณ์ให้ความช่วยเหลือแก่ญาติพี่น้องจะต่ำกว่าร้อยละของการที่ผู้ให้สัมภาษณ์ได้
 ได้รับความช่วยเหลือจากญาติพี่น้อง) ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่มี
 สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมสูงกว่าญาติพี่น้องของตนก็ได้ จึงสามารถให้การ
 สนับสนุนและความช่วยเหลือแก่ญาติพี่น้องของตนได้ความช่วยเหลือในด้าน การเลี้ยง
 ดูบุตร เป็นความช่วยเหลืออย่างหนึ่งที่จะมองข้ามไปเสียมิได้ เราพบว่าการเลี้ยงดู
 บุตร เป็นความช่วยเหลือเพียงรูปแบบเดียว เท่านั้นจากรูปแบบของความช่วยเหลือทั้งหมด
 9 อย่างที่เราสอบถามมา ที่ร้อยละของผู้ให้สัมภาษณ์ที่ให้ความช่วยเหลือแก่ญาติ
 จะต่ำกว่าร้อยละของผู้ให้สัมภาษณ์ที่ได้รับความช่วยเหลือ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้ให้สัมภาษณ์
 ส่วนใหญ่ต้องออกไปทำงานนอกบ้าน จึงไม่ค่อยจะมีเวลาที่จะมาเลี้ยงดูบุตรให้กับญาติ
 พี่น้องได้ รูปแบบของการเลี้ยงดูบุตรซึ่งครอบครัวในเคหะชุมชนคลองจั่นได้รับความ
 ช่วยเหลือจากญาติพี่น้องของตน โดยทั่วไปจะมีลักษณะอยู่สามประการคือ ประการที่
 หนึ่ง ญาติพี่น้องที่อยู่ในบ้านเดียวกับผู้ให้สัมภาษณ์ เช่น บิดา มารดา พี่น้องของสามี
 หรือภรรยาที่ไม่ได้ออกไปทำงานนอกบ้านจะเป็นผู้เลี้ยงดูบุตรให้ในขณะที่ผู้ให้สัมภาษณ์
 ทั้งคู่ต้องออกไปทำงานนอกบ้าน ประการที่สอง ในบ้านที่ไม่มีคนไข้และผู้ให้สัมภาษณ์
 ออกไปทำงานนอกบ้านด้วยกันทั้งคู่ ผู้ให้สัมภาษณ์จะนำบุตรไปฝากเลี้ยงกับบิดามารดา
 พี่น้อง และญาติอื่น เช่น พี่เชย พี่สะใภ้ น้องเชย น้องสะใภ้ หรือหลาน เป็นต้น
 ของสามีหรือภรรยาที่ไม่ได้อาศัยอยู่ในบ้านเดียวกับผู้ให้สัมภาษณ์ ระยะเวลาในการฝาก
 เลี้ยงอาจจะสั้นหรือยาวก็ได้แตกต่างกันไปในแต่ละครอบครัว ภรรยาหัวหน้าครอบครัว
 ผู้หนึ่งกล่าวว่า "พอลคลอดลูกคนเล็กแล้ว ก็เอาลูกมาเลี้ยงอยู่ที่บ้านได้หนึ่งเดือนกับ
 สิบเก้าวัน แล้วก็เอาไปฝากพี่สาวเลี้ยงที่ต่างจังหวัด จนเดี๋ยวนี้ลูกอยู่ ป. 4 แล้ว
 ก็ยังไม่ได้อากลับมาเลย" ประการสุดท้ายคือ ผู้ให้สัมภาษณ์ที่ออกไปทำงานนอกบ้าน
 ด้วยกันทั้งคู่และไม่มีคนไข้จะพาบุตรที่ยังไม่เข้าเรียนไปฝากบิดามารดา หรือพี่น้อง

ของสามีหรือภรรยาที่อาศัยอยู่ในเขตกรุงเทพฯ ในเวลาเช้าก่อนที่จะไปทำงาน และแวะรับกลับเข้าบ้านพร้อม ๆ กันในเวลาเย็นหลังจากเลิกงานแล้ว เป็นเช่นนี้เป็นประจำทุกวันในวันทำงาน เป็นที่น่าสังเกตว่าในปัจจุบันนี้คนไข้และสถานรับเลี้ยงเด็กได้เข้ามามีส่วนร่วมในด้านการเลี้ยงดูบุตร เพราะปรากฏว่ามีหัวหน้าครอบครัวและภรรยาหัวหน้าครอบครัวอยู่หลายคู่ด้วยกันที่จ้างคนไข้เข้ามาทำงานบ้านพร้อมทั้งให้เลี้ยงดูบุตรด้วยขณะที่ทั้งคู่ต้องออกไปทำงานนอกบ้าน และมีอยู่หลายครอบครัวที่นำบุตรไปฝากเลี้ยงที่สถานรับเลี้ยงเด็กซึ่งตั้งอยู่ในเคหะชุมชนคลองจั่นนั้นเองก่อนที่จะออกไปทำงานและแวะกลับมารับในเวลาเย็นหลังเลิกงาน อย่างไรก็ตามแม้ว่าคนไข้และสถานรับเลี้ยงเด็กจะทำหน้าที่ทางค่านี้นี้ได้ เครือญาติก็ยังคงมีความสำคัญอยู่และสามารถให้การเลี้ยงดูบุตรที่ละเอียดอ่อนและนิ่มนวลกว่า เพราะมีความผูกพันกันอยู่โดยทางสายเลือด

สรุป

ที่กล่าวมาทั้งหมดในบทนี้ เป็นเรื่องเกี่ยวกับการหน้าที่ของเครือญาติในสังคมเมืองของประเทศไทย การหน้าที่ที่เรานำมาศึกษามีอยู่ 2 อย่างด้วยกันคือ 1. การหน้าที่ในการติดต่อ และ 2. การหน้าที่ในการช่วยเหลือ การหน้าที่ทั้ง 2 อย่างนี้เป็นหน้าที่ที่ทำกันในระหว่างบุคคลที่เป็นญาติพี่น้องกัน เราจะศึกษาเพียงการติดต่อกันในระหว่างผู้ให้สัมภาษณ์กับบิดามารดา และพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกันกับผู้ให้สัมภาษณ์ที่เคยอยู่ในครอบครัวดั้งเดิมเดียวกันมาก่อนเท่านั้นเอง ส่วนการช่วยเหลือกันนั้น นอกจากจะศึกษาถึงการช่วยเหลือกันในระหว่างผู้ให้สัมภาษณ์กับบิดามารดาและพี่น้องแล้วเรายังศึกษาถึงการช่วยเหลือในระหว่างญาติอื่น ๆ เพิ่มขึ้นอีกด้วย

ในเรื่องการหน้าที่ในการติดต่อนั้น เราศึกษาถึงการติดต่อกันแบบเห็นหน้ากัน (face-to-face) ใน 2 กรณีด้วยกัน คือ 1. พบกันนานแล้วหรือยัง 2. พบกันบ่อยหรือไม่ โดยเริ่มต้นด้วยการศึกษาถึงที่อยู่อาศัยของบิดามารดาและที่

นองของผู้ให้สัมภาษณ์เพื่อดูวาระทางไกลไกลของที่อยู่อาศัยจะมีผลต่อการติดต่อกันอย่างไรหรือไม่ การศึกษาถึงที่อยู่อาศัยของบิคามารคาทำให้เราค้นพบถึงรูปแบบของการเลือกที่อยู่อาศัยภายหลังการแต่งงานว่า ส่วนมากแล้วผู้ให้สัมภาษณ์ (ร้อยละ 99) จะแยกครอบครัวออกไปจากครอบครัวของบิคามารคา และผู้ให้สัมภาษณ์มากกว่าครึ่งอาศัยอยู่ห่างไกลไปจากบิคามารคาของตน การเลือกที่อยู่อาศัยภายหลังการแต่งงานส่วนใหญ่จะเป็นแบบที่เรียกว่า neolocal แม้ว่าผู้ให้สัมภาษณ์จะแยกครอบครัวออกไปแล้วผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่ก็ยังคงมีการติดต่อกับบิคาและหรือมารคาของตนโดยประมาณครึ่งหนึ่งของหัวหน้าครอบครัวและเกือบครึ่งหนึ่งของภรรยาหัวหน้าครอบครัวติดต่อกับบิคาเมื่อไม่นานมานี้ ประมาณสองในสามของหัวหน้าครอบครัวและมากกว่าครึ่งหนึ่งของภรรยาหัวหน้าครอบครัวมีการติดต่อกับมารคาเมื่อไม่นานมานี้ ในเรื่องความถี่ของการติดต่อกัน เราพบว่ามากกว่าหนึ่งในสามของทั้งหัวหน้าครอบครัวและภรรยาหัวหน้าครอบครัวพบกับบิคาบ่อย และมากกว่าครึ่งหนึ่งของทั้งหัวหน้าครอบครัวและภรรยาหัวหน้าครอบครัวพบกับมารคาบ่อย ในการติดต่อกับบิคาและมารคาที่ยังมีชีวิตอยู่ทั้งคู่ เราพบว่าหัวหน้าครอบครัวและภรรยาหัวหน้าครอบครัวมีการติดต่อกับบิคาและมารคาของตนไม่แตกต่างกัน แต่หัวหน้าครอบครัวจะมีการติดต่อกับบิคาและมารคาของหัวหน้าครอบครัวเมื่อไม่นานมานี้และบ่อยมากกว่าการที่ภรรยาหัวหน้าครอบครัวจะทำการติดต่อกับบิคาและมารคาของภรรยาหัวหน้าครอบครัวระยะทางจะมีผลต่อการติดต่อกับบิคาและหรือมารคากว่าคือ บิคาและหรือมารคาและบุตรที่อาศัยอยู่ไกลกันจะพบกันเมื่อไม่นานมานี้และพบกันบ่อย ส่วนบิคาและหรือมารคาและบุตรที่อาศัยอยู่ห่างไกลกันจะพบกันนานมาแล้วและพบกันไม่บ่อย ในการศึกษาการติดต่อกับพี่น้องนั้น เราพบว่าส่วนมากแล้วพี่น้องของผู้ให้สัมภาษณ์จะอาศัยอยู่ไกลกับผู้ให้สัมภาษณ์แต่มีการติดต่อกันไม่บ่อยครั้ง เราพบอีกวาระทางจะมีผลต่อการติดต่อกับพี่น้อง กล่าวคือ พี่น้องที่อาศัยอยู่ใกล้กับผู้ให้สัมภาษณ์จะมีการติดต่อกับผู้ให้สัมภาษณ์บ่อยกว่าพี่น้องที่อาศัยอยู่ห่างไกลกัน นอกจากการติดต่อกันแบบเห็นหน้ากันที่จำเป็นต่ออาศัยการคมนาคมทางบก ทางน้ำ หรือทางอากาศเป็นสื่อกลางในการติดต่อกันแล้ว เรายังพบว่าบุคคลที่เป็นญาติพี่น้องกันยังมีการติดต่อสื่อสารส่งข่าวคราวถึงกัน

ด้วยวิธีการเขียนจดหมาย โทรเลข โทรศัพท์ รวมถึงการส่งบัตรอวยพรและของขวัญ ให้แก่กันอีกด้วย ทำให้คนที่อยู่ห่างไกลกันเมื่อนาน ๆ จะพบกันที่และพบกันไม่บ่อย ครั้งยังคงสามารถรักษาความสัมพันธ์ที่มีต่อกันได้ และพร้อมที่จะเข้าร่วมประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ได้อย่างทันต่วงทีและเหมาะสม

นอกจากจะมีการติดต่อกันในระหว่างผู้ให้สัมภาษณ์กับบิดามารดาและพี่น้องของตนแล้ว ยังมีการช่วยเหลือซึ่งกันและกันในระหว่างบุคคลที่เป็นญาติพี่น้องกันอีกด้วย เราได้ศึกษาถึงการให้และรับความช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ 9 ด้านด้วยกัน คือการให้เงิน การยืมเงิน การหางาน การเลี้ยงดูบุตร คำแนะนำปรึกษา ของขวัญ ที่พิศอกาศัย การเยี่ยมญาติที่เจ็บไข้ได้ป่วย และความช่วยเหลือในงานศพ โดยศึกษาการช่วยเหลือเป็น 2 แบบคือ 1. การช่วยเหลือแบบสองทาง หมายถึง การแลกเปลี่ยนความช่วยเหลือในระหว่างผู้ให้สัมภาษณ์กับญาติพี่น้อง และ 2. การช่วยเหลือแบบทางเดียว หมายถึง การให้หรือรับความช่วยเหลือทางใดทางหนึ่งเพียงทางเดียวโดยไม่คำนึงว่าจะมีการแลกเปลี่ยนความช่วยเหลือกันหรือไม่ เราพบว่าส่วนใหญ่แล้วครอบครัวในเคหะชุมชนคลองจั่นจะเป็นครอบครัวที่เป็นฝ่ายให้ความช่วยเหลือแก่ญาติพี่น้องของตนมากกว่าที่จะทำการแลกเปลี่ยนความช่วยเหลือกับญาติพี่น้องของตนและมากกว่าที่จะเป็นฝ่ายได้รับความช่วยเหลือจากญาติพี่น้องของตน ยกเว้นการเลี้ยงดูบุตร เพียงอย่างเดียว เท่านั้นที่ครอบครัวในเคหะชุมชนคลองจั่นจะเป็นฝ่ายให้ความช่วยเหลือแก่ญาติพี่น้องของตนน้อยกว่าที่จะเป็นฝ่ายรับความช่วยเหลือ การให้ความช่วยเหลือแก่ญาติพี่น้องนี้จะเป็นการให้ความช่วยเหลือทั้งในยามปกติ ยามเดือดร้อน และยามที่มีความต้องการจำเป็นต่าง ๆ ตามแต่โอกาสที่เหมาะสมเป็นการช่วยให้ความสัมพันธ์ที่มีต่อกันในระหว่างบุคคลที่เป็นญาติพี่น้องกันมีความผูกพันกันมากยิ่งขึ้น